ЛІТОПИС ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ

ІЛЮСТРОВАНИЙ ЖУРНАЛ ІСТОРІЇ ТА ПОБУТУ

ЗМІСТ:

Річник I. (I-III. 1929)

СТАТТІ — Ч. Ст.

Від Редакції . . . I. 2
Л. Л.: Де наші памятники минулого . . . I. 13
" " " " " " . . . II. 15
А. Крезуб: Цілі німецької військової політики на Україні 1918 р. . . . I. 17
А. Крезуб: Цілі німецької військової політики на Україні 1918 р. . . . II. 3
Др. Я. Пастернак: Музей воєнних памяток I. 9

СПОМИНИ ТА ІСТОРИЧНІ НАРИСИ

І. Фенців: Українська артилерія у Львові 1-21. XI. 1918 . . . I. 3
В. Бень: „Сікачам" . . . I. 6
Р. Сушко: Знак часу . . . I. 19
А. Марущенко-Богданівський: Передостанній бій Окремої Кінної Дивізії . . . II. 12
Василь Бень: Чия вина? . . . II. 19
Евген Зиблікевич: Листопадові події на Великій Україні в 1918 р. . . . III. 6
Бекаленко: З днів У. Г. А. . . . III. 9
Михайло Середа: Отаманщина: Отаман Палієнко . . . III. 22

ХРОНІКА

Роман Мармаш: Хроніка громади Ясниська, пов. Городок Ягайлонський . . . I. 20
Роман Мармаш: Хроніка громади Ясниська пов. Городок Ягайлонський . . . II. 23
* * *: З днів трівоги на Покуттю (хроніка 23-28 травня 1919 р. . . . II. 16
* * *: З днів трівоги на Покуттю (хроніка 23-28 травня 1919 р.) . . . III. 15

ІСТОРІЯ ТА ПОБУТ

Богдан Л.: Ольбія . . . I. 10

МАТЕРІЯЛИ І ДОКУМЕНТИ

Звідомлення І. Вербяного, У. С. С., учителя на Волині за м. березень 1917 . . . I. 20

ВІРШІ ТА ОПОВІДАННЯ — Ч. Ст.

Богдан Лепкий: Прогуділа хуртовина... . I. 2
Юліян Вишенський: Історія одного стрілу . I. 8
Лу-лу: Як я став воєнним поетом . . . I. 12
Роман Купчинський: Перша стріча . . . II. 2
" " " " . . . III. 4
Максим Брилинський: З Денікінцями . . II. 8
Н. М. До давнини . . . III. 2
Всеволод Лясиченко: З Великого Лугу... . III. 2
Лука Граничка: Як я був Усусусом . . . III. 13

РЕЦЕНЗІЇ І ЗАМІТКИ

Др. О. Бабій: E. M. Remarque: Im Westen nichts neues . . . I. 21
В. С.: Евген Яворовський: Денікініяда Української Галицької Армії . . . I. 21
Евген Яворовський: На маргінесі „Перемоги" В. Лопушанського II. 20
Лука Граничка: Богдан Лепкий: Зірка — Федір Дудко: На згарищах . . . III. 20

БІБЛІОҐРАФІЯ

А. К.: Спис жерел до історії української визвольної війни 1914-1921 р. . . . I. 22
А. К.: Спис жерел до історії української визвольної війни 1914-1921 р. . . . II. 22
А. К.: Спис жерел до історії української визвольної війни 1914-1921 р. . . . III. 24

НЕКРОЛЬОҐИ

Стр. Осип Кізло † 15. III. 1925 . . . I. 23
Пор. Павло Баранецький † 28. VII. 1925 . . . I. 23
Чет. Адріян Дзерович † 6. XII. 1928 . . . II. 21

РІЖНЕ

З діяльности УКТОДІ . . . I. 24
В. С. Левицький: Дім Інвалідів в Парижі . . II. 10
" " " " " . . III. 19
З діяльности Тов. Охорони Воєнних Могил . . . III. 11

Річник II. (I-XII. 1930)

СТАТТІ — Ч. Ст.

Др. Яр. Пастернак: З великого часу . . III. 18
А. Крезуб: Штірк чи Кербер . . . V. 3
* * * Зберігаймо історичні цінности . X. 2

СПОМИНИ ТА ІСТОРИЧНІ НАРИСИ

Л. Л.: В чотирокутнику смерти . . . I. 3
" " . . . II. 3
А. Крезуб: Між Білою Церквою і Мотовилівкою I. 5
" " " " " " II. 9
Михайло Середа: Отаманщина: Отаман Божко I. 10
" " " От. Шепель . II. 6
" " " От. Болбочан . III. 15
" " " От. Семесенко IV. 12
" " " От. Волох V. 12
" " " От. Біденко . VI. 17
" " " От. Волинець VII-VIII. 21
" " " От. Ангел IX. 14
" " " От. Ю. Тютюник X. 15
" " " От. Козир-Зірка XI. 11
" " " От. Ляхович XII. 18
Аріо: Нарис історії XIV. бриґади У.Г.А. . . . I. 16
" " " " " " . . . II. 18
" " " " " " . . . III. 19
" " " " " " . . . VI. 20

Аріо: Нарис історії XIV. бриґади У.Г.А. . . . V. 20
" " " " " " . . . VI. 20
" " " " " " . . . VII-VIII. 25
" " " " " " . . . IX. 16
" " " " " " . . . X. 19
Василь Бачинський: Маруся Соколовська I. 13
Антін Кравс: „Віденський курінь" і його переїзд до Галичини . . . II. 4
Василь Бачинський: Повстанчий відділ брацлавського повіту . . . III. 5
Р. С.: Осінь 1918 р. на Харківщині . . III. 7
Ст. Гайдучок: Слідом санітарної служби в 4-ій золочівській бриґаді . . . III. 12
Ст. Гайдучок: Слідом санітарної служби в 4-ій золочівській бриґаді . . . IV. 16
Б. Л.: Таборова Мельпомена . . . IV. 3
Іван Андрух: Січові Стрільці у корпусі ген. Натіїва . . . IV. 5
Іван Андрух: Січові Стрільці у корпусі ген. Натіїва . . . V. 15
Степан Пекарчук: Повстання на Брацлавщині IV. 9
С. Гайдучок: З листків слави 4-ої золочівської бриґади . . . IV. 11
Роман Зубик: Окремий залізний загін . IV. 19
С. Гайдучок: На Староконстантинів . . . V. 5

	Ч.	Ст.
Др. Іван Ґижа: Страсний Тиждень 1920 р.	V.	7
Микола Андрусяк: Із стрілецьких споминів	V.	9
Прижмуренко: Таборові видання	V.	10
Василь Бачинський: „Гнилицький бунт“	V.	18
Др. Ст. Шухевич: Полк. У.Г.А. Альфред Шаманек	VI.	3
Др. Андрій Бурачинський: Моя відповідь	VI.	7
Дм. Паліїв: На чисту воду	VI.	15
„ „ „ „ „	VII-VIII.	12
о. З. Флюнт: Визвольний відгомін на Лемківщині	VII-VIII.	5
Ол. Кузьма: Обозництво А.Г.А.	VII-VIII.	8
Гр. Макаренко Подковник Болбочан	VII-VIII.	10
Іван Околот: Під Кристинополем	VII-VIII.	13
Др. А. Річинський: Бої за Володимир Волинський	VII-VIII.	14
Микола Секретар: Польова пошта У.Г.А.	IX.	4
Мирон Баленко: Гусаківський мішок“	IX.	10
Дубовий: Причинки до моноґрафії от. Волоха	IX.	12
Яків Водяний: Українське Вільне Козацтво та його Зїзд в Чигирині 3. X. 1917	X.	4
* * * Нарис історії III-го куріня 24-го полку піхоти ім. гетьмана Петра Дорошенка	X.	7
* * * Нарис історії III-го куріня 24-го полку піхоти ім. гетьмана Петра Дорошенка	XI.	14
* * * Нарис історії III го куріня 24-го полку піхоти ім. гетьмана Петра Дорошенка	XII.	20
Др. Мирон Кордуба: В посольстві до Гетьмана	X.	12
„ „ „ „ „ „	XI.	5
„ „ „ „ „ „	XII.	11
Сук: Остання дефіляда	X.	18
Василь Горбай: На переломі	XI.	2
Ст. Венгринович: Листи з хирівського фронту	XI.	17
А. Крезуб: Кіш Січових Стрільців	XI.	19
„ „ „ „	XII.	16
Мих. Островерха: „Гаврило“	XI.	21
М. Середа: Останні дні збройної боротьби	XII.	2
Артур Губер: Моя службова поїздка до Рибниці	XII.	6
М. Андрусяк: Останній відступ	XII.	7

ІСТОРІЯ ТА ПОБУТ

Богдан Л.: Україна XVIII. ст. в очах чужинця	I.	12
Б. Л.: Микола Аркас	II.	15
Лев Ясінчук: Стрілецькі громади в Америці	III.	3
М. О.: Наполеон I. і Україна	V.	6
М. О (граф. М. Тишкевич): Деякі українські памятки в Парижі і під Парижем	IX.	12

ВІРШІ ТА ОПОВІДАННЯ

Б. Л: Різдвяний спомин (вірш)	I.	2
Ґеца Герцеґ: Трупи в дротяних засіках	I.	10
Н. М.: Із настроїв (вірш)	I.	14
О. Олесь: У Львові (вірш)	II.	2
Б. Л. Степи розлеліяні (вірш)	II.	9
Тамара Петрова: „Ой видно село“...	II.	9
С. Гайдучок: Кінна скорострільна сотня	II.	16
Олесь Бабій: Еміґрантам (вірш)	III.	2
І. Шмігельська-Климкевичева: Кватира у Хайки	III.	10
Б. Л.: Ще не світало (вірш)	IV.	2
Володимир Гірський: На підмогу	IV.	2
О. Бабій: Вас бачив я в останню мить (вірш)	IV.	15
Богдан Лепкий: На Голгофті (вірш)	V.	2
Іванна Блажкевич: „Карре ab!“	V.	2
Марійка Підгірянка: Українському невідомому воякові	VI.	2
Б. Л.: І знову маємо весну (вірш)	VI.	6
Василь Горбай: З повідомленням	VI.	6
Юра Шкрумеляк: Явір і берізка (вірш)	VI.	14
Уот Уітман: Бийте, бийте, барабани (вірш)	VII-VIII.	2
Р. Купчинський: Київ наш!	VII-VIII.	2
Василь Горбай: Два спомини	VII-VIII.	7
О. Бабій: 1918 (вірш)	VII-VIII.	9
О. Олесь: Ах, як ніяково мені (вірш)	VII-VIII.	20
Микола Матіїв Мельник: Чую крок (вірш)	IX.	2
Ол. Бабій: Маківка (вірш)	IX.	2
Ан. Курдидик: Балляда (вірш)	IX.	9
Юра Шкрумеляк: Лицарські сни	IX.	9
Василь Горбай: На Яцка Горі	IX.	21
Уот Уітман: Я, що не прохитно (вірш)	X.	2
Т. Довгаль: Он небо усміхається (вірш)	X.	18
Я. Козак: Листопад (вірш)	XI.	2
Анатоль Курдидик: Стрільці йдуть (вірш)	XI.	13
Мих. Обідний: О. Олесеві (вірш)	XII.	2
Ф. Невестюк: Сумовито гляджу (вірш)	XII.	10
Ол. Бабій: Сни Отамана (вірш)	XII.	15

МАТЕРІЯЛИ І ДОКУМЕНТИ

З останніх днів Австрії	I.	10
Перші дні листопада в Східній Галичині	II.	22
„ „ „ „ „	III.	20
„ „ „ „ „	IV.	22
„ „ „ „ „	VI.	23
„ „ „ „ „	VII-VIII.	29
„ „ „ „ „	IX.	22
Доклад бл. п. полк. Отмарштейна гол. Отаманові: До історії повстанчого рейду ґен. хор. Ю. Тютюника в листопаді 1921 р.	VI.	12
Доклад бл. п. полк. Отмарштейна гол. Отаманові: До історії повстанчого рейду ґен. хор. Ю. Тютюника в листопаді 1921 р.	VII-VIII.	17

РЕЦЕНЗІЇ І ЗАМІТКИ

Р. С.: Рефлексії на „Спомини“ Дра С. Шухевича	I.	20
„ „ „ „ „	II.	19
В. С. Л.: Др. Ст. Шухевич „Гіркий то сміх“	III.	22
Ст. Гайдучок: На марґінесі „Споминів“ Др. Ст Шухевича	III.	22
Р. Купчинський: О. Олесь: Княжі часи	VI.	23
Віктор Приходько: Спомини ґен Брусілова	IX.	20

НОТИ

М. Гайворонський: Коли ви вмірали	VI.	11
Р. Купчинський: Пращання	X.	21

БІБЛІОҐРАФІЯ

А. К.: Спис жерел до історії української визвольної війни 1914-21 р. (продовж. з річ. I.)	I	22
„ „ „ „	II.	23
„ „ „ „	III.	23
„ „ „ „	IV.	23
„ „ „ „	V.	23
„ „ „ „	VII-VIII	38
Корній Купчанко: Українська військова література 1914-1923	IX.	23
„ „ „	X.	23
„ „ „	XI.	23
Прижмуренко: Видання по таборах інтернованих вояків Армії У. Н. Р.	XI.	23
„ „ „ „	XII.	24

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

Чет. Др. Солтис † 5. VI. 1926 р.	I.	23
Листа втрат 1. бриґади У. С. С. (1919)	V.	21
„ „ „ „ „ „	VI.	22
„ „ „ „ „ „	VII-VII.	34
Іван Шафран † 1(. IV. 1930	V.	23
Л. Лепкий: В річницю смерти полк. Д. Вітовського	VII-VIII.	3
Пор. Ілярій Тиморуґ † 1. V. 1930	VII-VIII.	32
Пор. Василь Кузьмин † 17. I. 1924	VII-VIII.	32
М. Слоньовська: пор. Клим Утриско † 8. VI. 1919	VII-VIII.	38
* * * Ґраф Михайло Тишкевич † 3. VIII. 1930 р.	IX.	3
Д-а: Забута могила	IX.	18
Андрій Качор: Могила Героїв в Борщовичах	IX.	19
* * * Сот. Роман Гузар † 17. IX. 1930	X.	22
Д. Кур.: Могила чет У. Г. А. Ґардзілевича	X.	22
„ Полк. М. Фролів † 11. VII. 1930	X.	23

РІЖНЕ

Ю. Каменецький: З діяльности Філії Тов. Охорони Воєнних Могил в Рогатині	I.	15
* * * О. Олесь у Львові	II.	2
Богдан Кабарівський: З діяльности Філії Тов. Охорони Воєнних Могил в Кракові	II.	17
* * * З діяльности Філії Тов. Охорони Воєнних Могил в Чорткові	III.	11
М. С. Земля їм пером!	IV.	14
Поможіть інвалідам У. Г. А.	XI.	16
Волод. Ґалан: Зїзд Української Стрілецької Громади в Злучених Державах Америки	XII.	8

ЛІТОПИС ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ



1929

I

П Е Р Е Д П Л А Ч У Й Т Е

„ЛІТОПИС ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ“

Передплата на останній квартал 1929 р. виносить . . . . . 3·50 зол.
для членів »Червоної Калини« 3·— «
ціна поодинокого числа . . . 1·20 «

За кордоном можна дістати всі видання і календарі »Червоної Калини« та »Літопис«.

В Сполучених Держ. Північної Америки
The Ukrainian Legion, P. O. Box. 578, Philadelphia, Pa, USA.

В Румунії
Ductro Henodit, Bucarest, IV. Delca Veche 45.

ВИДАННЯ „ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ“

	Ціна для нечленів	членів
Берестейський мир, з нагоди 10-х роковин 9. II. 1928. Спомини та матеріяли. Зладив І. Кедрин 320 стор. і 16 ілюстрацій	8 зл.	4 зл.
Федір Дутко: **Глум.** Оповідання, ст. 52	1·20 «	60 «
Д. Дорошенко: **Мої спомини про давнє минуле.** Частина I.-IV. . . .	8·40 «	4·20 «
Богдан Лепкий: **Слота**. Поезії	90 «	45 «
От так собі. Мініятури, стор. 129 .	1·50 «	75 «
За Золотоверхий Київ. Бої на вулицях Київа. При Центральній Раді Сторін 32	60 «	30 «
Левко Лепкий: **Сон Івасика.** Сценічна картина на 4 відслони з нотним додатком. Сторін 24	50 «	25 «
Між молотом і ковалом. Причинки до історії Укр. Армії. Сторін 79 . .	1·50 «	75 «
Ст. Левинський: **Від Везувія до пісків Сагари**. Сторін 84	3·25 «	1·70 «
Халіда Едіб: **В огні.** Повість з турецької визвольної війни. Сторін 234 . .	4·50 «	2·25 «
Василь Софронів: **Грішник.** Нариси. Сторін 104	1·50 «	75 «
Микола Голубець: **Львів.** Сторін 179	3·— «	1·50 »
А. Вільшенко: **Життя і пригоди Цяпки Скоропада.** Сторін 267	4·50 «	2·25 «
Роман Купчинський: **Заметіль.** Трильоґія зі стрілецького життя.		
I. **Курилася доріженька** Стор. 208	4·— «	2·— «
II. **Перед навалою.** Сторін 192 . .	4·— «	2·— «
Федір Дутко: **В Заграві.** — Трильоґія з визвольних змагань на Україні		
I. **Чорторий.** Сторін 192	3·50 «	1·75 «
II. **Квіти і кров.** Сторін 192	4·— «	2·— «
Ген. Всеволод Петрів: **Спомини з часів укр. революції.**		
I. Частина. Сторін 180	3·50 «	1·75 «
II. Частина. Сторін. 180	3·50 «	1·75 «
Юра Шкрумеляк: **Чета крилатих.** Сензаційна повість 17 арк. друку .	5·— «	2·50 «
Др. Степан Шухевич: **Спомини.** (Причинки до історії УАГ. на підставі записок та власних переживань)		
I. Частина	4·— «	2·— «
II. Частина	4·— «	2·— «
III. Частина	4·— «	2·— «
IV. Частина	4·— «	2·— «
V. Частина	4·— «	2·— «
Володимир Лопушанський: **Перемога.** — повість з визвольної війни.		
I. Частина	3·— «	1·50 «
II. Частина	3·— «	1·50 «
Календар на рік 1930	3·— «	даром
Календарик-термінар зі стемплевими приписами	90 «	45 »
Кишенковий календарик	30 «	15 «

Читайте! *Читайте!*

Історичний ілюстрований місячник під заголовком:

„ЛІТОПИС ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ“

буде передусім історично висвітлювати і звеличувати визвольні змагання українського народу в недавньому минулому і з цею метою буде містити історичні розвідки, спомини, оповідання і т. п. писані у тому дусі. Журнал буде містити знимки, які можуть причинитися до зілюстровання наших змагань, а також відповідні рисунки наших артистів малярів. Окрім того журнал буде писати про всі книжки, що пишуть про наші визвольні змагання, а також присвятить свою увагу загальній історії українського народу, крім того побутові, традиції і т. п. Журнал редаґуватимуть *Лев Лепкий і Василь Софронів-Левицький.*

Редакція журналу просить усіх учасників українських визвольних змагань і все українське громадянство надсилати її свої спомини, знимки та інші матеріяли для використання в журналі. Ціла українська суспільність повинна прийти з помічю при збиранню та утревалюванню памяток нашого недавного минулого.

Матеріяли і зачети на передплату просимо слати на адресу: **»ЧЕРВОНА КАЛИНА« Львів, вул. Руська ч. 18 III. п.**

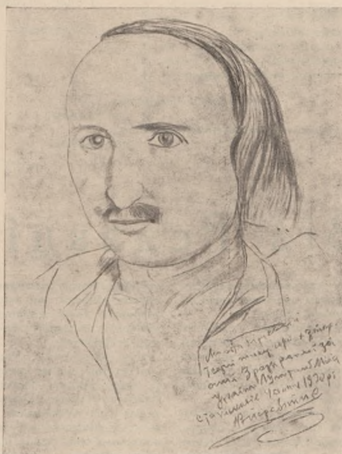
ЛІТОПИС
ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ

ІЛЮСТРОВАНИЙ ЖУРНАЛ ІСТОРІЇ ТА ПОБУТУ

1. Річник

ЧИСЛО 1. * ЖОВТЕНЬ * 1929





Микита Кирієвський
козак І. сотні полку Чорних Запоріжців Армії У. Н. Р.,
3 рази ранений.
Рис. *В. Перебийніс 1920. р.* Оригінал в збірках Н.Т.Ш.

* * *

Прогуділа хуртовина
над полями
Та заплакала калина
яґідками.

Як не плакати калині,
нежуриться,
Розкидае по долині
вітер листя.

Не лиш листя, а й намисто
дорогее,
Ще й сміється люто, злисто
він із неї.

Не журися, безнадійно
не хиляйся,
Весни Божої спокійно
дожидайся!

Ще здорова й не безплідна
ти в корінню,
Й корінишся в землі рідній,
не в камінню.

Загогоче грім над світом
пророчисто,
І вберешся білим цвітом,
свіжим листом.

Прийдуть ночі, ясні, сині —
весняниї,
Заспівають на калині
солові́ї.

Вийде хлопець і дівчина
під калину
І буде їм ніч, як днина
в ту годину.

І буде їм світ, як казка
ґарна дуже,
Бо життя — це Божа ласка
милий друже!

* * *

Не журися, безнадійно
не хиляйся,
Весни Божої спокійно
дожидайся.

Б. Л.

Від Редакції

Видавання нашого журналу стало вимогою часу і не тільки часу, але й бажанням широких кругів читачів Видавництва „Червона Калина".

Та наше Видавництво довго зволікало з видаванням такого журналу, не маючи певности, чи зможе побороти всі труднощі, звязані з теперішними обставинами, зокрема, чи зможе придбати потрібну кількість передплатників при теперішньому розрості всіх інших українських періодичних видавництв.

А всежтаки Видавництво „Червона Калина" зважилося сміливо ступити ще один крок вперед з певною вірою, що новий цей журнал стрінеться з такою самою прихильністю та попитом, як мають всі видання „Червоної Калини".

Метою нашого журналу є розбуджувати та плекати пошану до нашого історичного минулого, закріплювати традиції, зберігати друком історичні матеріяли, якими можнаби покористуватися у майбутньому нашій історіоґрафії.

Богато цінних памяток, документів, які моглиб висвітлити неодну темну сторінку з історії нашого минулого, досі ніде неопублікованих, марнуеться у приватних руках, а марнуються вони тільки завдяки байдужости нашого громадянства та малому зацікавленню тими справами.

І якраз завданням нашого журилу буде розбудити оце зацікавлення і пієтизм до історії, зокрема заохотити його до збирання тих цінних памяток, щоби дорогою публікації можна було виявити їх на світ божий та бодай друком зберегти від заглади. При тому будемо присвячувати деякі сторінки нашого журналу також для заміток із сучасного народнього побуту та дослідів над старовиною.

Досі рямці Вид. „Червона Калина" були замалі і не вистарчали на поміщування тих всіх публікацій та матеріялів, які поступінно напливали, а одинокий Калєндар Альманах „Червоної Калини", що появляеться раз у рік не міг навіть частинно заспокоїти всіх тих вимог у сповнюванню цього важного завдання, яке поставило собі Вид. „Червона Калина". Історичні повісти, спомини з минулого, які появлялися черговими випусками, не обхоплювали в цілости програми видавництва і далеко не заспокоювали вимог членів видавничої кооперативи, що в міру розвитку „Червоної Калини" ставили до Управи все то більші, хоча й оправдані, побажання.

Випускаємо це число з повною вірою, що українське громадянство прийме цей журнал щиро й вирозуміло. Будемо старатись редаґувати його популярно та зробити його доступним для широких мас.

При цій нагоді просимо всіх прихильників нашого Видавництва дати нам моральну підтримку, зєднувати передплатників та надсилати свої спомини, історичні записки, документи, світлини і всі інші писані та ілюстративні матеріяли.

Редакція „Літопису Червоної Калини“ одержала від Львівського Городського Староства таке письмо:

До

Пана Теодора Мартинця

відповідального редактора часопису
„Літопис Червоної Калини“

у Львові,
вул. Піскова ч. 22.

На основі арт. 73. розпорядження Президента Річипосполитої з дня 10 травня 1927, о прасовім праві оголошенім в Д. У. Р. П. ч. 45. поз, 398 Львівське Городське Староство повідомляє Вас, що часопис пн. „Літопис Червоної Калини“ ч. 1. з жовтня 1929 заняте з приводу статей п. н. 1) ‚Українська артилєрія у Львові“ в цілости, 2) ‚Музей воєнних памяток“ в цілотти, — наслідком чого Львівське Городське Староство поступить по думці арт. 74. вище поданого розпорядження.

Городський Староста
Кльоц.

„Сікачам“

Рішення Директорії У.Н.Р. виступити збройно проти гетьмана, не було для ССів несподіванкою. Тому слідуючого дня по приїзді Головного Отамана до Білої Церкви загін СС був готовий до бою.

Так старшини як і стрільці прекрасно розуміли вагу хвилі і тяжке своє завдання, однак у нікого не можна було завважати поденервовання, чи непевности.

Одно, що могло непокоїти кожного ССа, а зокрема провід то думка: чи населення оцінить як слід інтенцію ССів і чи поповнить сили Загону?

Однак об цім ніхто ні з ким не балакав, бо й думка ця як скоро родилась, так скоро була виперта сильнішими враженнями поза круг свідомости.

Стрільці мали безмежне довіря до своїх старшин і знали, що коли рішено так, то це є конечне для добра української нації і української Держави. А для добра свого народу і своєї держави СС-и рішили віддати все, що людина має найдороще, своє молоде життя.

Цей психічний настрій ССів зрозуміли противники вже по перших боях і в паніці почали опускати позицію за позицією.

От — от і ССи в Київі,

Та нараз зявляється хтось з утікачів з Києва у Головного Отамана і голосить, що на фронті неладно. Наші частини не мають належного звязку між собою, деякі позиції з браку людей не обсаджені і т. д.

Ця вістка дещо занепокоїла Головного Отамана. Не надумується довго, висилає старшину в ціли провірення справи на місці.

За якийсь час вертає висланий старшина і замісць здати звіт з положення на фронті голосить, що в селі Х селяне довідавшись, від кого і пощо він приїхав, скликали сход, позносили богато харчів, хліба, сала і просили передати „Сікачам.“

Коли зворушений старшина став дякувати, виступив голова сходу, встромив за пазуху руку, вийняв кількасот гривень і несміливим голосом відізвався: Приймітиь і це, ми знаємо що грошей у вас немає; а славні хлопці, ці ваші Сікачі. Спасибіг що визволили від нахабних москалів і цих нехристів. За фронт в нашому селі не безпокойтесь, ми вже самі допильнуємо, щоби ні одна бісова душа туди не проскочила.

В. Бень б. підплк. військ У.Н.Р.
і адютант Головного Отамана

Історія одного стрілу

Оповідання — спомин. Написав *Юліян Вишенський*

Великими платками спадав на землю білий сніг. Повільно, тихо міряв глибокий простір з сірих, одностайних, звислих хмар на чорну брудну землю, неначе хотів прикрити її безстидну наготу.

Задумалася в обіймах сірих мряк Золота Прага, город Великого Карла. Щез із перед очей в густому, білому тумані високий Ґрад та стрункі вежі святого Віта.

Швидкими кроками зближався вечірній сумерк, здобував нові та нові закутини в кімнаті і розтягався у них, немов завойовник на боєм здобутих теренах.

До вікна підійшов товариш Р. і чоло приложив до холодного скла.

— Перший сніг — промовив по хвилі. – Перший сніг! А різно ми його вже стрічали!..

— А різно... додав хтось з гурту.

— Як хочете, панове, то розкажу вам одну свою пригоду, яку мені на память привів цей перший сніг. Тоді також він вперше падав на землю.

Радо згодилися ми на оповідання.

— Вас буде займати це, що скажу, бо колиб випало було інакше, то ані мене тут між вами не булоб, або можливо, що й усіх нас тут судьба не кинулаб. Аж дивно, як може від одної, на вид незначної події залежати ціла судьба тисячів і тисячів людей.

— Цікавість розбуджує в нас – підсміхнулася товаришка Зоня. Кажітьжеж бо!

Тов. Р. поглянув своїми глубокими очима на Зоню, не запримічуючи здається навіть її і запаливши папіроску зачав оповідати:

— Було це 1919 року. Усі ви, крім вас, Зонцю, були тоді там, де лишилася наша доля, де потахала, мерла, гинула наша сила. Не потребую вам описувати цих страшних часів, пригадувати вам цеї смертельної драми, в якій ми усі грали свою ролю. Нам припадала тоді в уділі задача творити історію, а завданням історії буде колись про це сказати своє слово.

Як вам відомо, я був хорунжим артилерії в 4-ім гарматнім полку. Стояли ми тоді на позиції під Райгородком і відбивались, хоч як проріджені тифом, від загонів Денікіна.

Гармати батерії, в котрій був я, були уставлені на скраю села, а на другому кінці тогож села, якого назви вже не тямлю, була батерійна зірна в нужденній, самітній хатині.

Я вже дві доби з черги повнив службу на зірній і сподівався, що незабаром приїде змінити мене хорунжий К.

З батерії повідомили, що хорунжого К. закликали до команданта полку і звідтам має він податися прямо на зірну.

— Чогож він до полку поїхав? — спитав я телефоном четаря Г., який саме був при апараті.

— Тепер всі старшини, що обнимають службу на зірній, мусять голоситися в полку.

— Чогож?

— Такий приказ був.

Години минали, а хор. К. не приїздив. Вкінці повідомили мене, що приїде вечером, бо тепер має іншу роботу.

Я вийшов з хати.

Сніг, що щойно цеї ночі вкрив чорну землю був такий білий — білий. Осліплюючє соняшним відблеском сніжне поле простягалося ген-ген далеко на усі сторони, добігало до стіп високих топіль Райгородка і там тонуло між хатами.

Звідтам ще вчера шипіли понад нашими головами ґранати, в тамту сторону ще вчера висилали ми свою грізну, сталеву відповідь.

Там стояли Денікінці.

А сьогодня — на цілій лінії ані одного стрілу. Мовчало поле. Днина погідна, тиха, заслухана в подих землі; похилилося гілля під вагою білого снігу і втихло. Зажурилися під снігом стріхи. Усюди спокій. Усюди тишина.

Дивувало мене це дещо. Такий нічим не заколочений спокій на цілому фронті — це небуденна річ. Що це має значити? — запитував я себе, та відповіди не знаходив.

Я побіг зором на засніжене поле, там шукаючи відповіди на своє німе питання.

Нараз завважив я, що з Райгородка, від сторони ворога висунувся гурт кінних, які швидко перетинали білу плахту поля, приближуючись до нас.

Спрямував я туди далекозір.

Їхали там їздці на конях і везли щось між собою.

— Гармату хіба підтягають під нас поганці, чи що? — подумав я дивуючись? Але так на відкрите місце, в білий день? — Дивне воно було, чудне. Алеж кілька стрілів остріляної вже батерії не позволять удержатися в тому місці ворогові.

Я зрадів, що скінчилася мовчанка, яка почала вже дратувати мене.

Спішно відчинив я двері хати і закликав телефоніста.

— Десятнику Т., апарат на двір, будемо стріляти! Приказ був вмить виконаний.

Безділля скінчилося, телефоніст ждав на прикази.

Я почав диктувати:

— Перша гармата. Віддаль.. круг... ґраната! (тоді дістали ми посилку самих ґранат).

— Готово! повідомили з батерії.

— Стріл!

Зойкнула важко земля, якій так брутально перервано зачароваву тишину. Роздерлись серпанки спокою, пірвалися з диким стогоном мовчазні досі струни. Стрепенулася земля. Збудилася ранена й заголосила.

А я вдивився у відділ їздців на білому килимі.

Нараз перед першим їздцем зірвався чорний стовп, підкинув добуту землю з під снігу і повалив їздця враз із конем на землю. Це розірвалася ґраната.

Їздці розкочилися по полі, а на шляху побачив я замісць сподіваної гармати щось ніби сани... Та я не мав наміру припинити вогню.

— Добре скрикнув я. Перша і друга гармата черговий стріл!

Але замісць стрілу телефоніст поспішно зголосив мені:

— Кажуть перервати стрілянину. Вас, пане хорунжий кличуть до телефону.

Взяв я слухавку, невдоволений з проволоки, не розуміючи, що це все значить.

А в апараті гуділа справжня буря.

— Не вільно стріляти. Делеґація... голосили з батерії, а з невилученої команди полку почув я питання горячкові, ялярмуючі:

– Яка батерія стріляє? Хто стрілив? Хто в вас на зірній? Здержати негайно вогонь! Команданта батерії до телефону! — Далі почув я, як з команди бриґади запитують полк, що сталося, якісь піхотні частини вмішалися рівнож, хтось енерґійно кликав команду полку і не міг докликатися, словом збудилися усі команди, заговорили нараз усі телефони і розгардіяш цей змагався з хвилини на хвилину.

Врешті почув я ломану українську мову свойого команданта, сотника С.

— Хто вам позволив стріляти? На ваше місце приїде зараз на зірну четар О., а ви маєте ставитись до звіту.

— На приказ! відповів я віддаючи слухавку телефоністові і досі не розуміючи, що сталося причиною такої великої бучі. Хто вам позволив стріляти?... А нащож я тут на зірній є? думав я собі. Таж...

Ні, не розумів я нічого.

Незабаром приїхав четар О. з двома гармашами.

— Щож ти наробив чоловіче? спитав на вступі мене. Навіщож ти стріляв, таж це денікінська делеґація їде...

— Що за делеґація?

— Денікінський ґенерал... на переговори. Завішення збої,

Аж тепер я зрозумів, що зробив.

Маю приказ, говорив дальше четар О. відібрати тобі зброю і відіслати під ескортою. Дуже мені прикро — але... розумієш — приказ...

Я без слова здіймив револьвер, біноклі Цайса і мапу, подав йому, поздоровив і в супроводі двох гармашів відїхав.

За хвилину стояв я вже перед сотником. Він цілий збурений став передімною, міряючи мене від стіп до голови.

— Пане сотнику ставлюся на приказ! промовив я.

— Знали ви, що не вільно стріляти?

— Ні, не знав, пане сотнику!

— Якто? Вас не повідомили? Не може бути! Вас, вас, на зірній, не повідомили?

— Ні, пане сотнику!

— Все одно, я маю приказ від команданта полку відставити вас до полкового звіту. Він глянув на мене і помовчав хвилину. Потім більше вже затурбовано спитався:

— Ви знаєте, що це пахне полевим судом?

— Щож, пане сотнику. Я не почуваюсь до вини, бо відповідного приказу не дістав.

Але в ньому розбудився вже артилерист, дбайливий за честь своєї частини.

— А хоч добрий був стріл?

— Один впав з конем.

— Один впав? То добре. Але для вас, то це ще гірше — поправився — може бути біда. Я за вами вставлюся, але чи що поможу — не знаю.

На цім скінчився один звіт.

Зате в полку справа так легко не пішла. Отаман Ш., якому мій стріл наробив багато неприємностей, усю свою злість виляв на мене, кричав, лаяв, кидався, грозив, врешті успокоївшись дещо, приступив до мене й спитав:

— Скільки в вашій батерії осталося здорових?

— Пятнацять з мужви.

— Неправда, це було ще передучора. Нині є всего одинацять, завтра буде ще менше, а за три-чотири дні не буде ані одного здорового. Знаєте, що це значить? Тиф шириться дальше мов пожар. А що тоді? Поставите людей зі 40 степенями горячки на фронті, скажете їм битися, скажете їм лаштувати гармати, обслугувати скоростріли, ходити коло коней, відбивати ворожі наступи, держати застави, словом провадити війну?

Я мовчав. Не було відповіди.

— Знаю, продовжав отаман. Денікінець, ціла Добрармія — наш тяжкий, заклятий ворог, рівний тому, що нас витиснув сюди, але ми мусимо врятувати армію, бо це наша одинока міць, бо на другу ми вже не маємо ні спромоги, ні кадр, ні сили. Розумієте ви це?

— Пане отамане — зачав тепер я — якби я був знав приказ, то бувби не стріляв. Зрештою і в батерії не знали, не лиш я на зірній, бо інакше не стрілялиб були на мій приказ.

— Я це знаю. Та це друга річ. Але що буде, як ґенерал Н., на якого ви стріляли, зажадає покарання виновника? Перемиря є для нас тепер справою життя і смерти і ми його мусимо приняти. Щож... поглянув він на мене й розвів руками, тоді буду мусіти вас пожертвувати...

Лячно мені стало.

Стільки куль пролетіло мимо мене, стільки доброго товариства лягло на моїх очах від чужих куль, від ворожих, а мене жде українська куля, українська...

Лячно, страшно, невиносимо!..

— А жаль мені вас, скінчив отаман. З вас я був все задоволений.

— Пане отамане, то буду мати ще одно прохання.

Несмак відбився на лиці отамана.

— Щож ви хочете просити — обізвався зміненим голосом. Щоб я вас випустив, чи що?

— Ні, пане отамане — відповів я спокійно. Нехай Денікінець тішиться моєю смертю, якщо так, але нехай колись дійде у Галичину... жаль здавив мене за горло й не давав говорити.., нехай колись дійде у Галичину, що хоч я згинув від української кулі, але не як зрадник, не як ренеґат...

Зворушення відбилося на лиці отамана.

— Ось вам моє слово — приобіцяв коротко.

Остався я таки в команді полку під сторожею, а події розвивалися дальше. Переговори довели до перервання ворожої акції спершу тільки на нашому відтинкові фронту. Неправдоподібний доказ згоди між двома смертельними, непримиримими ворогами! Денікінця в моїй справі збули чим будь, а потім отаман завізвав мене знову до себе.

— Маємо перемиря і можемо занятися своїми хорими — почав говорити. Денікінцям цього рівнож треба було, тому й не наставав цей ґенерал дуже на ваше життя. Тимбільше, що прапорщик Козлов лиш легко ранений. Ви вільні, можете вертати до батерії.

Я вклонився і зібрався до відходу.

— А всеж таки шкода, що ви його не вбили. Цього кацапа — закінчив отаман.

Морозне, свіже повітря виповнило мої груди, а ясне, блискуче сонце, відзеркалене на снігу осліпило мої очі.

На другий день маячилася мені Галичина, Львів, побіда. Це тиф поклав на мене свою тяжку руку.

А нині, осьтут, на чужині запитую себе нераз, що булоб, колиб моя ґраната була попала в ціль?

Не вмію на це відповісти...

Ольбія

Яких сімсот літ перед Різдвом Христовим, тоді як про Україну ще й ніякого помину не було, Греки закладали здовж побережа Чорного Моря свої купецькі городи, себто факторії і кольонії. І мабуть доволі далеко на північ мусіли вони підходити, коли навіть на дніпровім острові, на Хортиці, там де пізніше була наша запороська Січ, викопано з землі одну з найкращих грецьких ваз.

Найбільше тих осель на наших землях заложив славний грецький город Мілет. Що найсміливіші мешканці Мілету, підприємчиві і жадібні великих заробітків купці, збиралися у ватаги, вибирали собі провідників і на кораблях плили гирлами наших рік, Дністра, Бога, Дніпра, й Дону, щоб на їх берегах, там де місце для них було найкраще і найбільш догідне, осісти, побудуватися й почати нове життя. Тягнула їх і приманювала незвичайна урожайність землі, богацтво звірини й риби, а може й дорогі футра бобрів, видер, кун і соболів, за які в світі платили великі гроші, а яких у нас була велика сила силенна. (Недаром у наших колядках співається про „куни та бобри на шуби добрі)".

Так оснували отсі Мілетейці: Тірас, Одесу, Корсунь, Балаклаву, Теодозію, Керч, Танаіс і другі міста, Деякі стоять ще й до нині, хоч старинний Грек не пізнавби їх тепер.

Але мабуть чи не найкращим із них була Ольбія. На це вказує його назва, бо по грецьки „ольбія" значить „щаслива". Лежала вона на правім березі Бога, (котрий тут творить лиман). Знімалася терасами, а береги Бога захищували її від степових вітрів.

Коли в половині 5 століття перед Христом відвідував Ольбію грецький історик Геродот, була вона великим і богатим містом, котре провадило торговлю зі Скитами і Греками. Король Скитів Скілес мав тут свою велику, камяними сфінксами оздоблену палату.

За Александра Великого облягав Ольбію намісник Тракії Дзофиріон, але город відбився щасливо. Можна з того вносити, що мав він кріпкі мури і досить хоробрих оборонців. Був це город вільний і від жадної держави незалежний, бив навіть свої гроші.

Самостійність втратила Ольбія в другім століттю перед Христом і піддалася Мітрідатові королеві Понту. Коло року 50 перед Христом збурили її Ґети.

Згодом на її руїнах будується друга Ольбія, менша і бідніша. За римського цісаря Тиверія шукає вона опіки могутнього Риму. Тут стояла пізніше римська залога, а року 248 по Христі посвячено в Ольбії престіл Меркурієві, поганському богові купецтва. В половині 3 ст. по Хр. здобули її Ґоти і з того часу починається третя доба Ольбії. Нині Ольбія під землею. Її місце в торговлі, і промислі заняв Миколаїв, що лежить на другім березі Бога.

Але не від нині риють люде ті поля, на котрих колись стояло „благословенне місто". Російський уряд не подбав про те, щоб дорогоцінні скарби не пішли в чужі руки. Чужі „гробокопателі" вивезли звідси дорогоцінні вази, бронзи та золоті прикраси. По ріжних музеях світа знайдете тепер те, що повинно було зберігатися в Київі, як столиці чорноморських земель. Що лиш 1902 р. петербурська комісія археольоґічна заключила згоду з власником Ольбії графом Муссін-Пушкіном і почалися систематичні розкопки на те, щоб великої вартости знахідки вивозилися в Петербург, куди вже й без того багато заграбано нашої старовини. Звичайна наукова грабіж, бо все, що було колись на нашій землі, це добро наше, як тепрішних її мешканців. Такий погляд побідив щолиш тепер.

Протягом минулого літа процювала в Ольбії наукова експедиція Україн-науки, зложена з 40 людей. Вести її мав Б. В. Фармаковський, але він помер дві неділі перед початком розкопок. Розкопували місто і цвинтар (коло 50 морґів). Розкопки міста (городища) провадив Болшенко. Тут наткнулися на одну з головних вулиць з хідниками по обох боках (з 4 до 5 століття перед Хистом). Відкрили фундамент якогось великого будинку з пивницями, у котрих були камяні бочки й „піфоси" на збіжа.

Під проводом професора Мешанінова досліджувано окраїни Ольбії. Тут між іншими знайдено колюмну з релігійними написами.

На цвинтарі ховали Ольбійців протягом 600 літ. Він дуже пограбований, бо які вояки не переходили туди, шукали золота в гробах. Цього року відгребано кількацять могил з коритарами й передсінками і один родинний гріб з трьома кістяками й кількадесять предметами, котрі свідчать про життя на нашій землі перед двома тисячами літ. Золота знайдено мало, бо всього 75 дрібних предметів, ріжних бляшок, між котрими є один масівний ковток (кульчик) з головою львиці.

Але є не золоті, а дуже цінні предмети, особливо всіякі амулети, туалетові прибори й сортименти косметики. Всього добуто 6000 предметів і зроблено 580 фотоґрафічних знимок. Українці повинні пильно дбати, щоби їх старовина не йшла в чужі руки, бо це добро, якого за ніякі гроші не купиш.

Богдан Л.



Як я став воянним поетом

Написав *Лу-лу.*



I.

Хто з нас, маючи кільканацять літ та читаючи житєписи славних письменників — не бажав бути їхнім товаришем? Тож не диво, що і я грішний мріяв бути що найменше Шевченком, або хоч... Б. Лепким (передвоєнним). Я хотівби знати, котрий визначний Українець [1]) не „грішив“ колись писанням віршів? В деклясматорах і збірниках знайдемо вірші і такого „прозаїка“ як В. Винниченко і активного політика та правника, як М. Лозинський і проф. права, державного сен. С. Шелухина і вченого історика мови і літератури проф. Ол. Колесси і т. д. Інженіри... купці і інші „практичні“ звання... писали колись вірші...

Чиж дивно, що і моя „прозаїчна“ сьогодні особа, поривалася в часах весни вдертись до чарівних теремів музи? Тимбільше, що було це в часі найсміливіших зривів української душі, коли українське Січове Стрілецтво своїми крісами вязало золоту нитку традиції, перервану нашими предками. Чиж диво, що найбільшому смирненникові вирвалося тоді із хвилюючих грудей:

Під голос труб, під гук гармат
Мій спів іде з передніх чат
І в світ несміло входить,
В царство краси, в книгу буття,
В таємні сторони життя
Мене за руку вводить.

І кінчився цей, один із перших моїх „віршів“ заявою, що

Найбільше люба воля!

II.

Колиб була правдивою думка Тичинового вірша, що „справжня“ муза родиться серед воєнного бідування — то я повинен був стати великим поетом, бо перші мої літературні „твори“ писав серед невигод сірого стрілецького життя. Першу „поезію“ написав, лежачи на брудній соломі, яка своєю гостинністю служила ще і іншим сотворінням.

Так, свою „автобіографію“ мігби я ось так зачинати:

„Муза моя зірвалася до сліпого, високого лету тоді, коли галицьке вкраїнське Поділля перегородили перед московською навалою своєю груддю Українські Січові Стрільці. Вони то ясними вірлами злетіли зі синіх Карпат за московським хижаком. Піднімали притоптану, зажурену калину, мріяли про Золотоверху столицю, про Україну далеку“...

„Їхні вчинки сталеві, витреваліть крицеву, походи далекі, наступи сміливі, пробої завзяті, відвагу очайдушну — оспівували всі українські поети. До старших кобз Лепкого, Щурата, Корманського, Павловського, Маковея — достроювалися молоденькі стрілецькі сурми Льоня Лепкого, Купчинського, Шкрумеляка і багатьох інших, що то здобували поетичну славу на сторінках віденського „Вістника Союзу Визволення України“.

III.

Бачучи на власні очі стільки поетів, відважився і я взяти за перо. Ніч. Спимо на долівці в селі Бурканові над Стрипою. Товариші стрільці вже давно заснули, а в мене щось несамовитого. Кручусь на всі боки, думка шибає... Вічно мрію про те, щоби написати щось і надрукувати. Укладаються слова і я усвідомляю собі реченя, а далі і вірш...

„І поплила, — слова майбутньої автобіографії в руках прихильного критика, — мельодія, полились слова, задзвеніла пісня, покотивсь, зарокотів, мов грім у Карпатах: „Мій спів“.



Пресова кватира У.С.С. в полі 1915—1916 р. В горі теж саме.

Я сам не дуже то й вірив, що це „поезія“, але як побачив свій гордий підпис: У. С. С. Лулу у згаданому віденському „Вістникові“ поруч імені Б. Лепкого, — пізнав, що латинська побрехенька про те, що, мовляв, „мовчать музи, як набивають ґузи“, перестаріла що найменше від часів нашого „Слова про похід Ігоря проти Половців“.

IV.

„Тут треба згадати, що „початкуючі“ поети мали в часі війни одну велику вигоду. Вони користали із безплатної військової „полевої почти“. І ще одно! — Оті „початкуючі“ в мирний час навіть мріяти не можуть про гонорар. Вони в семому раї, якщо ба-

[1]) Читач і сам знає, що ми не маємо даних до такого титулу; згадуємо тільки про характеристичну, здається, рису нашої вкраїнської вдачі.

чать, що їхні твори хоч в одному відсоткові... друкуються. А я покористувався тоді ще і своєрідним гонорарем, який нагадував пізніший большевицький „пайок“. Мої товариші вислали мене перед сотенним харчевим підстаршиною і, що важніше, перед сотенним кухарем і я стало діставав подвійну порцію, для якої я придумав осібну назву: рація. Ціла Вітовського сотня приняла мою термінольоґію і, якщо був слабенький обід, то говорили, що сьогодні не було „рації“.

V.

Всі ті користи приніс мені мій „епічний твір“ під заг. „Похід II. куріня У. С. С.“. в якім я, фальшуючи дійсність, вихвалив сотню Вітовського в той спосіб, що умістив її на першому місці, яке в дійсности належалось сотні Мельника.

Та ось цей вірш:

Ясне сонце іще спало,
День щойно будився,
Братцтво січове вставало, —
Йому шлях стелився.
— — — — — — — — —
Ось Вітовці на переді,
Мельниківці з ними.
Хлопці дужі, як медведі,
Хто без них, той гине!

В чотирох дальших стрічках іде опис двох дальших сотень із „II. куреня“. Яка ляпідарність вислову — сказавби критик!

Будзиновський на воронім,
З ним його соколи.
При стовпику бамбусовім
Йде доктор поволи.

Тут майбутній історик літератури повинен дати такі пояснення:

„В автора провибається легка, ледве замітна іронія, бо сотник Будзиновський хоч і мав вороного — то ніколи на нім не їздив — (злобні люде казали, що не вмів!) а покійний добряга, маленький доктор Левицький, не міг ніколи йти зі своєю сотнею „поволи“, бо, коли сотня машерувала, то він мусів добре дрібо танням підбігати, щоби не лишитися позаду.

Ось і цілий курінь. Та ні! Другий курінь мав тоді ще і відділ саперів, якими проводив грізний д-р Сіяк і кремезний підхорунжий, вже також покійний сьогодні, Надніпрянець Гаврилко. Так і досі при згадці на нього, чую, як то він в часі постою в карачинськім лісі над Золотою Липою кричить до свойого чури:

— „Йване, а дайно мені шматочок ковбаси!“
(Розуміється, так найменше пів фунта!).

Ці сапери дістали цілу строфку:

Врешті ліс із джаґанами
По полі хвилює, —
Се Гаврилко з саперами
До цілі прямує.

VI.

Юра Шкрумеляк недавно нарікав, що в творах про нашу визвольну боротьбу замало еротичного патосу. Мені критик такого закиду не зробить, бо в мойому „творі“, хоч подія відбувалася майже на самому фронті, звідкіля мадярські жандарми давна повиганяли були цивільне населення — виступає і „еротична закраска“, бо таке в нім закінчення:

А дівчина жито жала,
Серп з руки пустила,
В очах щира сльоза стала —
Січ зором ловила...

* * *

Таких віршів написав я і надрукував в роках 1916—17 коло десятки. Писав я їх дійсно на стійках, або в часі маршового відпочинку близько першої лінії, часом на звичайнім барлозі ..

Скаже дехто, що отой мій вірш із перед 13 літ не є поезією! Може... Ми й самі, на жаль, не маємо сьогодні того тремтіння душі, хоч може й вигідніше живемо, з яким його писали. Та ніхто не осмілиться сказати, що сам похід куренів У. С С. не був і не є найчистішою поезією сірої, буденної української дійсности!

ПОЯСНЕННЯ ДО ПРОЄКТІВ ПАМЯТНИКІВ ІНЖ. АРХ. НАГІРНОГО НА СТОР. 13.

Проєкт Ч. 1.

Хрест виконати найкраще в камені. Ужити до цеї роботи камінь пісковець, а де його немає вапняк. — Величина хреста 2 м. без підстави. Де немає каменя можна його виконати з бетону. Форму зробити з дощок, хіба при масовій продукції із заліза.

Грубість хреста 30 цм. Підмурівка з ломаного каменя на вапняній заправі, та, де є вогкість, на цементовій або з бетону. Підмурівку дати так глубоко, аж покажеться тверда земля, бо інакше хрест скривиться.

Камінний можна зробити з 4 частий; осадити їх на залізних больцях. І так спід менший, головний великий хрест і 2 малі хрести. На табличці умістити написи упавших і найкраще дати залізні букви або відлиті. Шабльон для бетону (форму) можна дістати в інж. арх. Е. Нагірного у Львові.

Проєкт Ч. 2.

Спід з каменя з 3 частий. Ширина хреста 40 цм. Якщо важко зробити то верх виконаний у формі листів, можна зробити як кістку. Хрест повинен бути кутий зі штабового заліза, роботи ковальської, котру кожний коваль на селі може виконати. Довкола хреста треба посадити дерева, щоби хрест мав тло і щоби око мало на чому спочити, бо негарно виходить; кожний твір архітектури мусить мати якесь тло, щоби будова не губилась у небі.

Де наші памятники минулого?

Л. Л.

Роздумуючи над нашим минулим — „звідки взялось і де поділось", ми дивуємося нераз, де ділися всі оті памятники нашої давнини — чому вони не заховалися до наших днів, так як це сталося з історичними памятками інших народів, хочби наших сусідів Поляків та Чехів.

На це є коротка і вигідна відповідь. Відповідь завчена, до якої ми вже привикли: мовляв — Татари все понищили і сліду не стало. Ясно і коротко. Розвязка дійсно своєрідна, бо вигідна. Є на кого вину звалити. Всему винні Татари, а не ми самі.

Добре, що найшлися ці якісь Татари, інакше ми мусілиби соромитись перед собою і перед світом за свою нездарність та недбайливість, а так є на кого вину звалити, щоби не мати самому викидів совісти.

Де ділась могила Володимира Великого?—Татари... Короля Данила? — Татари.. Льва галицького? — Татари...

А Мазепи?...

Тут вже не Татари, а Румуни, Турки, чи щось таке. Зрештою Бог його відає хто. Словом, нема і ніхто не знає де. Та й на що кому знати, сказано, нема, то й нема. Годі над тим довго і роздумувати. Врешті ми до таких міркувань привикли, так навіть учать по школах, такі пояснення дають залюбки вчені наші дослідники. Маґічне слово „Татари" вистане за все.

Та часи „татарські" довно минули. Нам тепер ніяково звалювати вже вину на других, бо ми не діти і треба вдаритися в груди: Ми самі винні! Одно залишається оправдання. Така вже наша вдача „степовиків", що не любимо оставляти слідів по собі. Ми ніколи не цікавились памятниками своєї давними і не зберігали їх, а навпаки самі розгублювали їх і нищили своєю недбайливістю.

Богато в нас музеїв? Богато тих збирачів всяких памяток минулого? Навіть це недавнє минуле затрачується і гине безслідно на наших очах.

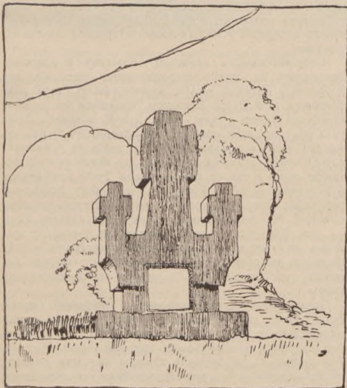
Відома і голосна була справа з могилою полк. Вітовського що її по кількох літах від смерти вже не можна було віднайти в Берліні. Забули. Ніхто навіть не завдав собі труду спамятати, на котрому вона цвинтарі...

Дійсно подиву гідне.

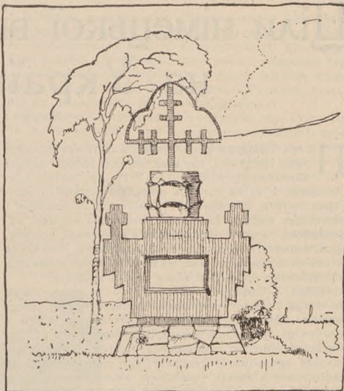
А скільки ще у нас отих забутих могил по цвинтарях, де їх перекопують, по полях, де їх переорюють.

Хто винен цьому. Чи також „Татари"?... А може наша недбайливість і ця байдужність з якою відносимося до товариств „Охорони Военних Могил?„

(Далі буде).



Проект памятника Ч. 1. інж. арх. Е. Нагірного.



Проект памятника Ч. 2. інж. арх. Е. Нагірного.

Проекти памятиків виконані визначнішими нашими архітектами будемо подавати також і в чергових числах нашого журналу. (Пояснення до проектів гл. стор. 12.

Цілі німецької військової політики на Україні 1918 р.

Написав *А. Крезуб*

Погляд поширений не тільки в світі але в самій таки Німеччині, що вона не мала доброї і здібної дипльоматії, події 1914—1918 рр. потвердили цілковито. Нічо не помогла німецькій державі її мілітарна потуга, її знамениті полководці, її хоробре і вишколене військо. Ізольована політично Англією, на клеймлена тавром варвара, ворога цивілізації, поступу, кровожадного і безпощадного завойовника, Німеччина зі своїми союзниками вже на початку війни опинилася в положенню обложеної цілим світом кріпости.

»Війна — говорить Клявзевіц — є нічим іншим як тільки продовженням політики лише іншими середниками«. Це власне відношення політики до війни є ключем до зрозуміння катастрофи Німеччини в 1918 р. Нездарна німецька передвоєнна політика (завдяки нездарній дипльоматії) створила такі передумови, і це зафіксовано в девять приблизно місяців по розгромі німецької армії в Версалі. Блуди німецької дипльоматії були так важкі, що їх навіть така армія як німецька не була в стані направити.

Самопевність, що граничить з цинізмом, різкість посунена аж до брутальности, фалшиве переконання в доцільности виключно грубих аргументів, яловість політичної думки, вузкість політичних горизонтів це, що признають і самі Німці, прикмети німецької передвоєнної дипльоматії. Такі прикмети перенесені на поле її діяльности на політику, не зєднали і не могли зєднати Німеччині прихильників а навпаки приспорили їм ворогів в цілому світі і довели її в 1914—1918 рр. до повної ізоляції.

В самій війні німецька дипльоматія навчилася також не багато. Її поведінка супроти Австро-Угорщини, Болгарії, Туреччини а особливо супроти України, доставляє цілого арсеналу доказів на вірність повище наведеної її характеристики.

Зокрема німецька політика в відношенню до України як після вибуху російської революції так і в 1918 р. є вимовним доказом на це, як німецька дипльоматія не вміла орієнтуватися в новому положенню, не вміла оцінювати розвиткових тенденцій, що заістнували на сході по упадку Романових, а прикладаючи старі критерії до нових політичних явищ, робила похибки за похибками.

Німецька політика на сході полягала на традиції приязни з Росією, напрямі, якого осново-положником був кн. Бісмарк. Першому державному канцлєрові того роду політику диктував згляд на Польщу і вона в свій час, з німецької точки погляду, могла бути оправданою, але пізніше вона свій змисл втратила цілковито.

Правда наближення Росії до Англії і Франції в останньому десятиліттю мин. віку і тісна »приязнь« особливо з цею останньою заставили і німецькі провідні круги піддати ревізії свою дотеперішню політику на сході, але в цьому напрямі зроблено було не багато і її тенденції остались майже ці самі. Причина лежала подекуди в цьому, що в Німеччині зацікавлення дійсним політичним положенням Росії майже не було. Українське питання прим. для німецької політики не істнувало і Росію розглядано в Німеччині політично як моноліт а економічно як незвичайно поємний ринок для збуту німецьких товарів, який можна використовувати в безконечність. Цей останній факт власне детермінував в основах фалшивий погляд про політичну споєність і трівкість цього конґльомерату націй і народів, яким була колишня російська імперія. В німців власне не було бажання бачити дійсности в відношенню до свойого східного сусіда. Економічні вигоди на російському ринку були для їх чи не одиноким чинником для формування їхніх політичних відносин до Росії і в після бізмарківській ері.

Цікаве явище; німці народ взагалі тверезий і мало сентементальний (в політичних справах), у відношенню до Росії завсігди виявляв далеко більше прихильности як вона, виходячи з німецької точки погляду, на це заслугувала. І в часі війни не було в Німеччині до Росії особливих антипатій; навпаки її положення викликало у Німців спочуття як до жертви французько-анґлійської інтриґи. Війна з Росією в Німеччині і то не тільки серед загалу але також в »верхах« уважалась нещасним »Missverständnis'ом« фатальним непорозумінням, яке чимскоріше треба усунути за всяку ціну.

Такий самий стан річей був причиною, що німецька політика на сході в часі війни замісць скристалізування провідної ідеї, відповідаючої німецьким інтересам пішла манівцями; замісць створення ясної політичної концепції на дальшу мету, якою повинно було бути розторощення російської імперії, клала перед собою цілі просто суперечні з політичними інтересами німецької держави.

Незорієнтованість німецької політики в дійсному положенню на сході і недоцінювання тих сил, що істнуючи в потенції ждали на можливість, щоб розторощити діло Петра Великого, відбилося на позиції німецьких уряд в в часі війни доволі яскраво. Один уряд проголошував програму ослаблення Росії раз на завсіди через відірвання від неї її західних провінцій, другий знову стояв на становищі, що завойовані Німеччиною землі є тільки фантом, який Росії прийдеться в будуччині віддати. Навіть після вибуху російської революції, німецький уряд не міг рішитися на ніщо певного. Не вмішуватися у внутрішні справи Росії — це був клич, який видвигнув уряд, стараючись ним закрити брак позитивної програми у відношенню до роспадаючоїся з лоскотом »тюрми народів« і повстаючих на її руїнах нових державних творів.

Правда формула невмішування у внутрішні справи Росії була для німецького уряду в даній хвилі найвигіднішою, бо і більшість німецьких партій і публична опінія стояли також при цій точці погляду. Але де далі то ця формула тратила значіння з огляду на безпрограмність німецької політики відносно Сходу. Життя і події стали домагатися ясної відповіді і виразного становища супроти видвигнутих і ними питань,

Німецькеж правительство і німецька дипльоматія до останньої хвилі не знали на що рішитись, як поставитись до великого катаклізму, що струснув основами російської імперії і навстіж відчинив браму всеросійської тюрми.

Німеччина безперечно щиро бажала порозуміння з Росією, хотяйби большевицькою; з тугою виглядала цеї хвилини, коли зможе зі сусідом-великаном засісти до мирних переговорів. Та і Росія, по розрахункам німецької дипльоматії повинна була мати такі самі побажання, та бути склонною до чим скорішого наладнання добросусідських відносин до Німеччини. Німецькій дипльоматії і не марилось, що мир з Росією прийдеться їй вимушувати мало що не фізичною силою. Вони були певні того, що нові російські володарі без труду погодяться на їхні пропозиції.

Та вже перші дні мирних переговорів в берестейській цитаделі розчарували Німців: іллюзії, якими жила і якими заспокоювалась німецька дипльоматія роз-



Січові Стрільці на приказ Німців складають зброю. Київ, дня 1. V. 1918 р.

віялись вмить. Нова Росія заговорила до німецьких представників і представників їхніх союзників тоном, в якому можна було дошукатися всього іншого тільки не миролюбивости, тоном начеб вона, Росія, була побідницею а Німеччина і її союзники побідженими.

Німці стали числитися з можливістю розбиття переговорів. Та тут майже ненадійно появилась мирова делеґація від Центральної Ради і Австрійці скоро зговорились з новим контраґентом; Україна була визнана самостійною державою і дня 9 лютого Осередні Держави підписали з нею мировий договір.

В гірших обставинах німецькі правлячі круги ледви чи булиб спішилися з визнанням самостійности і суверенности Української Народньої Республики, але приготування до останньої офензиви на західньому фронті, що малась почати в середені березня, а ще більше невідрадне внутрішнє положення особливо її союзника Австрії, не дозволяли їм розводити довгих балачок. Гінденбурґ і Людендорф катеґорично жадали замирення; до розправи з Антантою їм необхідно було ліквідувати східні фронти і це рішило дальший хід берестейських переговорів. Завдяки скрутному положенню Осередніх Держав Україна увійшла в коло европейських держав.

Німецька політика тим разом нагло і ненаційно опинилась на нових, німецькою дипльоматією зовсім не передбачених а то й не бажаних торах. Але нічого було робити. Положення Німеччини і її союзників ставало щораз більш загрозливе і тільки маґічне слово мир, хай буде з ким хоче, хотяйби із Україною, тільки він міг розпружити загальне напруження.

Німеччина — заключивши з Україною мир, мусіла бути консеквентною і далі в цьому новому напрямі своєї політики. І коли українська мирова делеґація, в імені свойого уряду попрохала від неї збройної помочі проти большевиків, вона вже не вагалась довго. Німецькі полки рушили в напрямі Київа, Україну очищено від загонів червоної ґвардії і в її столиці враз з українським урядом зявилось і командування армійської ґрупи ґен. Лінзінґена, що переводила цю операцію. Австрійці зпочатку вагались, але опісля пішли за приміром Німеччини. Занявши більшу частину півдня України, вони кинулися передовсім на роздобування для примираючої голодом австро-угорської армії харчів і до політичних справ на Україні втручалися мало. Господарями положення супроти того стали всеціло Німці, то є німецьке »Оберкомандо« в Київі

Ствердити чи і на скільки німецьке правительство після входу німецької армії на Україну щиро стояло на становищі признавання України суверенною державою і чи мало відносно неї які »задні думки« чи їх не мало, сьогодня покищо трудно. Формально Німеччина устами свойого державного канцлера графа Гертлінґа голосила urbi et orbi, що вона твердо стоїть при заключеному договорі, визнає за Україною право цілковито порядкуватися по своїй волі, зовсім не думає втручатися в її внутрішні справи і на перше домагання українського правительства виведе з України свої війська.

Виглядало наче в Німеччині взяла верх здорова політична течія, яка розуміла, що єдина і неподільна Росія переходить до історії, здавала собі справу з ваги існування самостійної української держави для самої Німеччини і бажала дійсної приязни з нею. Назверх принайменше політика німецького правительства носила всі ціхи льояльности до нового союзника.

Одначе на нещастя Німеччини її державна керма в часі війни все діставалася в руки людей, яких завдання вивести німецьку державу із небезпеки переростало своєю величю. Канцлери Бетман-Гольвеґ, Міхаеліс а вкінці ґраф Гертлінґ були вдачами мягкими, податливими на впливи і взагалі компромісовими, а Німеччині треба було керманичів що найменше формату Клєманса, Поанкаре чи Льойд Джорджа. Тільки такі керманичі, тільки такі сильні і безоглядні вдачі могли держати політичний провід в своїх руках, могли ратувати Німеччину перед катастрофою.

Тому не дивно, що в часі війни побіч державно-політичного центра витворився в Німеччини і другий військовий центр, що прикривався фірмою Найвищого Військового Командування (Oberste Heeresleitung) а фактично уособлявся маршалом Гінденбурґом і ґенеральним кватирмайстром ґен. Людендорфом. Цим півбожищам німецького народу в тому часі було не трудно

протиставлятися німецькому державно-політичному проводові, тим більше, що і цісар Вільгельм дуже часто анґажував свою особу для скіплення їхніх впливів.

В змаганнях з державним проводом Найвище Військове командування (Н. В. К.) виходило звичайно побідником. Маючи на всяку річ свій окремий погляд і в кожній ситуації свою окрему тактику Н. В. К. рідко знаходило спільну мову з державним канцлером. Воно було тим сильніше, що погляди обох центрів влади на засадничі навіть проблеми німецької як внутрішньої так і зовнішньої політики сходилися мало коли, а тактика росходилась майже завсіди.

Хто хотяй побіжно перейде всі перипетії боротьби цих обох центрів за фактичне керовництво німецькою політикою, при всьому подиві для прац Н. В. К. на її властивій ділянці мусить прийти до переконання, що перевага Н. В. К. а властне Людендорфа над канцлером принесла Німеччині далеко більше шкоди як користи. Пруський мілітаризм, допнявшись вершка своєї могутности і користуючись попертям корони, вів і політику своїми методами зовсім не оглядаючись на її наслідки.

На Україні розбіжність обох напрямків німецької політики, з одного боку державної з другої військової, уявнились сейчас по приході туди німецької армії і росташування в її столиці німецької Оберкоманди. Німецьке правительство заявляло, що воно післало свої полки на Україну тільки для допомоги українському правительству встановити лад і порядок. Оберкомандо знову розуміло своє завдання »дещо інакше« і заводило на Україні режім, який хоть і не був названий властивим іменем, в дійсности рівнався окупації якої небудь території, здобутої Німцями на противнику. А щодо виходу з України, коли цього побажає собі український уряд, то німецька ґенераліція в Київі знала ціну тим заявам. Як довго Людендорф займав пост ґенерального кватирмайстра, Оберкомандо не потребувало непокоїтись, що їй прийдеться вивести свої війська з границь Української Народньої Республики.

Державний канцлер заявляв, що Німці не думають втручатися у внутрішні справи України, — але це говорилось в Берліні, а реальну політику творилось в Київі. — Там в столиці Німеччини проголошувались може бути і щирі зпочатку заяви льояльности до українського уряду Центральної Ради і симпатії для українського відродження, а на Україні вводилося німецькими воєнними властями режім, що нічим не міг повстидатися перед режімом, в якому небудь Камеруні, Конґо, Ост-Африці чи Ной-Поммерн.

Свій політичний дебют на Україні німецьке Оберкомандо начало від навязання дуже тісних звязків з російськими монархістами і взагалі тими кругами, для яких по валуєвському української нації »нє било, нєт і бить нєможеть.« Також інформації про український національний рух, відносини політичні і економічні німецькі військові круги черпали виключно з російських жерел. Московські недобитки, що знайшли собі гостинний захист перед большевиками на Україні засипували німецькі команди своїми меморіялами, »докладними записками«, і звітами, яких зміст все зводився до того, що України ніякої немає, що немає і ніякої української нації.

»В день входу Німців в Київ я — пише Герцог Г. Н. Лейхтенберґскій, один зі стовпів московської реакції на Україні, в своїх спогадах — звернувся з письмом до прінца Леопольда Баварського, головно-командуючого німецькою армією на сході, з котрим був я не тільки знайомий ще перед війною але і споріднений. Я попереджав його, що не слід давати вводити себе в блуд, що в дійсности (дальший текст тому, що він так чарівний для українського уха, наводимо мовою оригіналу А. К.) нєт нікакова украінскаво народа, катори желалби атделітся от Росії, что между Вєлікоросом і Малоросом разніца нє больше, а скареє мєньше, чем между баварцем і пруссаком, что нужно дєйствовать енерґічно і сурово, чтоби возстановіть па дєрєвням спакойствіє і парядок«[1]).

Таких і тим подібних »цінних« інформацій про український національний рух напливало до Німців тисячі і — сягали свою ціль. В німецьких командах на Україні почавши від найвищої до найнищої погляди на українську справу, ширені московською реакцією без всяких труднощів одержували право горожанства.

Успіхам протиукраїнських заходів ріжних московських партій, (які на точці ворожости до української державности і ненависти до українських визвольних змагань — сходилися) орґанізацій і поодиноких діячів перед Німцями допомагали не тільки особисті товариські і родинні звязки російської аристократії з німецькою але також і світогляд німецького старшинського корпусу взагалі. Просякнуте духом кастовости і назадництва, німецьке старшинство не могло мати ніяких сентиментів до нації селян, до такого державно-політичного ладу, при якому аристократія не мала ніякого голосу і до такого уряду, який вийшов з хвиль революційної стихії.

Український національний рух і українська держава не знаходили і в Німеччині великих симпатій але, там про ті річі говорилось і писалось з задержанням певних форм приличности. Не було того на Україні. Тут німецьке старшинство зовсім відкрито і цинічно втурувало чорносотенним недогризкам, ніякої України, мовляв, не має, не має ніякої української нації, а є тільки одна велика Росія.

»Політично і товариськo міродайні німецькі особистости розумілися в дійсности краще з протиукраїнсько настроєними, богатими, руссофільськими і польськими елементами, що діпхались до гетьманського уряду, як з радикальними, демократичними українськими націоналістами« — каже д-р П. Рорбах[2]) відомий німецький публіцист і наочний свідок німецької окупації на Україні.

Це признання одного з видніших німецьких політичних діячів можнаб ілюструвати відповідними фактами в тому-ж дусі в безконечність. В цей самий спосіб менш-більш про відносини до української справи керманичів німецької політики на Україні, їхню ідеольогію і практику висловлюється в своїх спогадах і бувший гетьманський міністер закордонних справ Д. Дорошенко. Свідоцтво цього останнього тим цінніше, що він занимаючи в гетьманському уряді так важний пост, мав багато змоги приглянутися настроям німецьких відповідальних кругів.

»Розуміється — читаємо в одному місці спогадів Д. Дорошенка[3]) — у всіх Мумів, Ґренерів, Ярошів[4]) та інших керманичів німецької політики на Україні

[1]) Герцогъ Г. Н. Лейхтенбергскій: Воспоминанія объ »Украинѣ« 1917—1918. Стр. 26.

[2]) D-r P. Rorbach: Unsere ukrainische Politik (Die Ukraine. 1-ий зошит з грудня 1918 р.)

[3]) Д. Дорошенко: Мої спомини про недавнє-минуле. Частина третя. Стор. 26.

[4]) Мум — німецький посол на Україні — Ґренер шеф штабу арм. ґрупи Айхгорн, потім Київ — Ярош, майор ґен. штабу.

не було ніякогісенького »українофільства«; допомагаючи будувати нам самостійну Україну, вони ніяк не хотіли, щоб вона була сильною, щонайменше, щоб в близькому часі стала такою...

По погляду Дорошенка не було в німецьких керовників ніякогісінького українофільства — та цього власне ніхто і не вимагав від них, але щонайменше до льояльности супроти українського уряду і української держави, яка перша заключила в світовій війні мир з Німеччиною, яка своїм хлібом уратувала Австро-Угорщину від голоду [1]), а німецькій армії допомогла продержатися аж до падолиста 1918 р. [2]) — були зобовязані навіть Муми, Ґренери і Яроші.

В дійсности діло було не в відсутности українофільства в одного чи другого німецького дипльомата, одного чи другого німецького старшини, а в цьому, що вони прямо ніякої »України не признавали« а вважали її частиною Росії, яка має послужити в даному моменті для орґанізації сил російської контрреволюції з метою повалення большевиків і відбудови російської імперії.

»Німецькі політичні і військові представники — каже в іншому місці своїх спогадів Дорошенко — до Українців і українських політичних діячів ставились з ледви укритим призирством«. І нічо дивного. Підпавши цілковито під вплив російської чорносотенної реакції, Німці перенялись і їх поглядами на українську справу.

»Вишколеним урядовцем є саме Москаль а не Українець. Це саме відноситься до старшинства. Тільки ці (Москалі — А. К.) є в стані створити тугу орґанізацію, без котрої заспокоєння українського хаосу є неможливим. Але з тим провалюються також і пляни самостійности України, яка без російської помочі є нежиттєздатною«. До таких глубокоумних заключень дійшов (і то в рік по виході німецької армії з України) бувший представник київської Оберкоманди при донському уряді майор Ф. Кохенгавзен [3]). Подібно свої думки про Україну висловив також бувший секретар барона Мума д-р Троєнфельс [4]).

Це значить, що того роду погляди на українську справу були засвоєні не тільки київською німецькою Оберкомандою, а стали так би мовити загальним »добром« німецьких дипльоматів і старшин що їх доля привела на Україну. Якщож були між ними виїмки і як хто з їх прихильніше ставлявся до українського відродження і до української державности, то це були власне виїмки і погляди таких на зміну переконань загалу німецьких старшин і дипльоматів на Україні не мали ніякого впливу.

[1]) »Статистично доказано, що з України весною і літом 1918 р. прибуло (до Австрії — А. К.) 42 тисячі ваґонів (поживи — А. К.). Добути цих харчів де інде булоб річю неможливою. Тим вратувалось міліони людей від голодової смерти«. — Так говорить бувший австр. міністер ґраф Чернін (Im Weltkriege«. Стор. 338—339).

[2]) »В кожному випадку Україна помогла Німеччині. Вона літом 1918. доставила нам мяса. Це уможливило наше так слабе прокормлення мясом... Армія одержала коні в великій скількости. Без них всяке продовження війни булоб виключене... Також ріжного роду сирівці одержали ми з України«... — Так засвідчує про поміч України Німеччині Людендорф (Meine Kriegseinnerungen«. Стор. 503).

[3]) Major F. v. Cochenhausen: Die antibolschewistische Bewegung in Südrussland. (»Die Woche«. N. 40 з дня 4. X. 1919). Про його діяльність на Дону гляди: П. Н. Красновъ Всевеликое Войско Донское (Архивъ русской революції! Том V.)

[4]) D-r Bernhardt Freuenfels: Die Reste der Russichen Volkswirtschaft. (Verlag von Ferdinand Enke in Stuttgart, 1920). Належну оцінку цеї тенденційної і хаотичної »праці« про Україну дав М. Тимофіїв на сторінках »Хліборобської України« (Збірник II. III і IV. з 1920—1921 рр.

Деяку одначе ріжницю в трактованню українського питання військовою німецькою владою і дипльоматією, на початку принайменше всетаки можна було замітити. А полягала вона в цьому, що — говорячи словами Герцоґа Лейхтенберського — »дипльомати і цивільні уродовці вірили або вдавали, що вірять в націоналістичні сепаратистичні стремління малоросійського народу — для них »українського« — в спосібність і в творчі сили українських інтеліґентів«. А воєнна німецька влада, »була дуже розумна — твердить Герцоґ — і нарід (український) призирала або, точніще, оцінювала його по його достоїнству без всякої ідеалізації« [1]).

Річ звичайна, що такі погляди і таке відношення Німців до української справи і української держави мали і свої реальні наслідки. На Україну вони дивилися не як на союзну державу, в якій німецька армія є тільки тимчасовим гостем, а як на окупаційний терен, де німецька ґенераліція має приказувати а все інше слухати.

На Україні, — голосить ґен. Ґренер ґенеральному кватирмайстрові Людендорфові в дні 8 серпня 1918 р. »одиноким, що робить враження і має авторитет є наш вояк« [3]). І дійсно через девять місяців »ultima ratio« німецької політики був виключно багнет. Але які були плоди цеї політики, це знають Німці також.

(Далі буде).

[1]) Герцогъ Г. Лейхтенбергскій: тамже стор. 28.

[2]) В журналі »Preussische Jahrbücher« (в книжці за травень 1919 р.) знаний українському громадянству зі спогадів д-ра О. Назарука »Рік на Великій Україні« майор С. Фон Фельзен (Velsen) помістив статтю, якої наголовок звучить: »Die Ukraine und wir. Ein Rückblick auf die deutsche Okkupation«. Значить Німці і по виході з України уважали, що вони були її окупантами а не союзниками.

[3]) Gutachten des Sachsverständigen Gen. d. Inf. von Kühl в збірнику »Ursachen des Zusammenbruchs« стор. 164.

Від Адміністрації

Це перше число „Літопису“ посилаємо як оказове в кількох тисячах примірників на адреси читачів майже усіх українських часописів і журналів, які Адміністрація змогла дістати. — Якщо хто отримає через помилку два примірники, то просимо передати другий примірник знайомому з запросинами до передплати. —

Адміністрація закликає всіх, що ставляться прихильно до Видавництва „Червона Калина“, до передплати „Літопису“. На висилку передплати залучені чеки. Передплату просимо прислати відворотною почтою, щоби можна було усталити в час висоту накладу другого числа. —

Хто не бажавби передплачувати „Літопису“, того просимо прислати принайменше належитість за це перше число або повернути його Адміністрації, щоби не наражувати Видавництва на втрату. —

Всім членам „Червоної Калини“ Адміністрація посилатиме „Літопис“ постійно так, як всі інші видання „Червоної Калини“. —

Знак часу

Спомин — Написав *Роман Сушко*, б. полковник Січових Стрільців.

Це не казка — а билиця. Це ясний спомин очевидця про лицаря, Січових Стрільців сот. Миколу Загаєвича, того що разом з сот. Федьком Черником геройською смертю під Мотовилівкою добув нам перемогу над Москалями.

Випадок, що про нього кажу, скоївся в липні мі сяці 1918 р. у м. Воронках, чернигівської ґубернії. Воно лежить в півдорозі між м. Стародубом та м. Новгородом Сіверським над рікою Десною. Ворожа судьба, з якою через три роки так завзято дужались Січові Стрільці в обороні українських державних кордонів, кинула в цім часі частину роззброєних Німцями в Київі „Сікачів", аж сюди на крайню північно-східну границю української держави. Переслідувані гетьмансько-московською владою, С. С.-и 1-го полку одинцем продерлись до Запоріжської бриґади от. Натієва і скупчились в силі біля 700 баґнетів у полку полк. Болбочана; міцно держали вони кріси проти Москви, заховавши свою стрілецьку ідею, чистий прапор та славу вояцьку під назвою „кулеметної ватаги", „бомбометної ватаги", „пішої команди", та „гарматньої сотні"; по деякім часі, творили окремий курінь, у 2-ому Запоріжському полку.

Були то старі вояки; і старшини і стрільці творили одну родину, жили одними радощами і одним смутком, одна ціль стояла їм перед очима: р і д н е в і й с ь к о у к р а ї н с ь к е і в л а с н а д е р ж а в а. Збудувати і оборонити Україну, було єдиною їх метою. Скільки тяжких переживань не зазнали вони в тім часі, все горіли їхні очі вогнем запалу, не зневірювались, все сильні духом як і пристало на козацьких нащадків. Бо „козак ніколи не старіється, він тільки живе або вмирає".

Внутрішнє життя куріня, було якнайкраще. Примірне старшинство, та ідейне, щиро обовязкове карне стрілецтво творили одностайне тіло, одно брацтво. І це давало можливість встояти перед ріжними супротивностями, що то їх так богато на Україні копичилось з кожним новим днем існування молодої української держави.

Служба при охороні кордону не була тяжка — це був період перемиря і переговорів українсько-гетьманської влади з большевиками. — В коротких боях з напасними набігами большевиків курінь легко і побідно справлявся. Місцеве населення, пізнавши нас, відносилось як до свого рідного війська. Бо це одна з тих частин нашої широкої землі, де ще свіжа, жива традиція козацька, де селами правлять не „волостні голови" а сотники, а вулиці більших сіл ще задержали свої старі назви чисел давних козацьких сотень. Одного нашого стрільця — як жаль, що не пригадую його призвища, бо записки тих часів пропали серед революційної хуртовини — який поляг в бою з большевицькими напасниками, рада села Демянівки (під згаданим м. Воронками), рішила похоронити старим, козацьким звичаєм, з козацькими почестями. Зразу гадали похоронити біля церкви, щоб „на очах могила була", — алеж „не місце козакові рядом з бабами лежати" говорив на раді якийсь старий козарлюга, а тому поховали нашого стрільця при вїзді до села, на найвищому горбі, і всім селом возили та висипали високу могилу, щей шапками для старої чести землю носили; тільки хреста на бажання стільців, поставили дубового, з корою зі скісно стятими раменами: стрілецького хреста... А напис на таблиці кінчиться так — певно памятаю: „Тебе змінять — та не замінять". Так ця козацька могила зі стрілецьким хрестом, певно до нині вартує східні кордони України.

Також відношення старшин і козаків Запоріжціводнополчан до нас було на загал гарне. Головно бойовий склад полку і команда ставилились до нас гарно, по братерськи, з повагою і признанням. Самий полк Запоріжський в той час був нечисельний. Це був радше кадр полку, що мав доповнитись новобранцями, але що тоді обовязувала система добровільного побору на всій Україні, то в полку було чи не на половину старшин і козаків. Тому більшість старшин служила рядовими козаками, а командні пости займали дійсно добірні старшини, які пізніше відограли поважну ролю в армії, (прим. курінні Дубовий і Зілинський — пізніші полковники). Але були тут і старшини русотяпи, що „примазались" тільки до полку ради особистої вигоди. Це ті злої памяти „специ", що часто з доручення ворога, чорного або червоного, просто де тільки могли саботували свої обовязки. Це Росіяне.

І якось так зложилось, що більшість їх зібралась у полковім постачанні, та технічній сотні. Помічник командіра полку (начальник постачання) плк. Василів, був людина порядна, свідомий Українець, тільки слабовільний, і любив випивати. За його плечами згадані „заводові" постачальники творили що хотіли. А що наші стрільці дуже різко виступали проти цієї російської братії — було, що навіть чинно розправлялись, караючи за російську мову чи сороміцьку московську пісню, — то згодом курінь не одержував належних харчів, чи одягу чи частин визброєння*). Це був дійсно саботаж з боку Росіян-старшин.

Все це напружувало відносини між стрілецьким курінем а постачальниками. Дійшло до того, що сотник Микола Загаєвич, командір „бомбометної сотні", знаний батько сотні, хрустально чесна людина, скромний в вимогах а педант в виконанню обовязків, загально шанований бойовий старшина, перед обідом у старшинській харчівні, обурений на якусь чергову сикатуру його сотні сказав на адресу саботажників „з тими злодіями треба зробити вже раз лад". Вис каз цей почув полковий скарбник, урядовець, Українець і чесний сам собою хлопець. Взяв цей висказ до себе, скипів, і не питаючи, з місця зареаґував. Підступив і несподівано вдарив сотника Мик. Загаєвича в лице. Все це сталось несподівано, нагло, публично, на очах майже всіх старшин полку. Напасть і кривда улюбленому сот. Загаєвичові була так всім наглядна, що старшини не допустили Загаєвича до честивої оборони, а зразуж гуртом побили цього урядовця, викинули з свого товариства, а к-р полку

*) Комічний випадок: Небіщик сотник Турок вимагав ременів до крісів. Йому не видали (хоч був полковий наказ), бо завідуючий магазином удав — чи може й дійсно не розумів — що то є кріси. Потім пояснював, що зрозумів крыса (по російськи щур) а таких ременів (капканів на щурі) він не мав.

вимірив з місця сот. Загаєвичеві задоситьучинення так, що іменем старшин полку просив вибачити зневагу, віддав наказ про виключення з полку горячого урядовця, а за обідом посадив „зневаженого" сотника Загаєвича на першім (командірськім) місці в знак цього, що він є ще більш шанованим старшиною, як до цієї ніби зневаги.

Тільки ці, що знали небіщика сотника Миколу Загайвича, його чистий характер, його лицарську вдачу, його неустрашиму відвагу, його щиру відданість праці „за друзів своїх", тільки вони можуть узмисловити собі бурю душевну, яку він в той час пережив. А Загаєвич був одним з тих немногих у нас мужів, що відповідають все і всюди не лиш за свої вчинки, але і за слова, а навіть за замисли свої, тим то цей надзвичайний інцідент, надзвичайне рішення к-ра полку викликали у нього і надзвичайні рефлексії. Отже свою відповідь старшині і командірові полку він закінчив:... „А той поличник мене не пашить, не болить. На мойому лиці румянець радости. Панове старшини! Чи не бачите як ми виростаємо з рабів на вільну націю? Ми з колінопреклонних Русинів і без обличних Хахлів доросли вже до цього, що за честь бємо в лице. Коби мені ще дожити хвилі, щоби Бог, наш Бог, дав нам розум, кого і за що бити в лице, то я повторю тоді за блаженним Симеоном: „Нині відпускаєш раба Твого, Владико, по глаголу Твоєму, з упокоєм, бо виділи очі мої спасення Твоє, що готовив єси перед лицем всіх людей. І спокійно умру".

Так закінчився той памятний старшинський обід у харчівні 2-го Запорожського Полку. Призадумалась старшина над цим випадком, в скорому часі злодіїв усунено, а старшина училась, заправлялась відповідати не тільки за вчинки, а і за слова тай задуми свої.

Січові Стрільці та Запоріжці стали найкращими частинами української Армії.

Це було одинацять літ тому підчас революційної нашої хуртовини. А нині?

В атаку!



Остання атака кінноти У. Г. А. Бригади У. С. С. під Чудновом 23 квітня 1920 року.

Мал. *І. Іванець.*



ХРОНІКА ГРОМАДИ ЯСНИСЬКА ПОВ. ГОРОДОК ЯГАЙЛОНСЬКИЙ

(З денника *Романа Мармаша*, тоді уч. IV. кл. ґімн. пластуна 1. полку у Львові).

До 24. листопада 1918 не було у нас ніякого війська. Самі селяни зорґанізували „міліцію“, яка мала обороняти село перед нападами ріжних банд. Однак такі не показувалися, тому „міліція“ не проявляла ніякої діяльности.

Були спроби орґанізовання частин на поміч для Львова в перших днях листопада, одначе безуспішні. Цю поміч плянували австр. поручник Роман Рибчак (пізніший старшина У.Н.Р.) і австр. хорунжий Петро Возняк (пізн. четар. У.Г.А).

Дня 24.XI. до Яснись прибула сотня укр. військ, орґанізована в Жовкві під проводом хор. Петра Гайворонського, який поляг пізніше під Чортівською Скалою. Вона довший час перебувала в Ясниськах, виходячи зі села тільки для оборони сусідних сіл перед випадами ворожого війська.

Дня 29.XI. прибула нова сотня з Жовкви під проводом чет. Мирона Коновальця і хор. Миколи Голубця, яка однак слідуючого дня відійшла на постій до сусідного села Рокитна.

Дня 13.XII. польські війська заняли Янів (11 км. від Яснись). Наші частини хор. Гайворонського і чет. Коновальця (сотні не мали ще своїх назв, ні не були частинами якихсь курінів, тому для відріжнення називаю їх після сотенних) були під Яновом, одначе відперти ворога не могли. До Яснись приходить ще сотня хор. Бориса і підхор. Лопочака з Кожич, які лежать на шляху Львів-Янів.

Дня 15.XII. Був бій в Кожичах з Поляками. Сили: наших 28 люда із скорострілом, Поляків 50 кінних і 50 піхоти. Поляки відступили, але хор. Борис був ранений.

Дня 19.XII. українські війська заняли Брюховичі (9 км. від Львова).

Дня 30.XII. До Яснись прийшло нове військо — тернопільський курінь з кур. отам. пор. Леньом. Курінь числив 3 сотні. Сотенні: 1. с. четар Очар, 2. с. четар Мальона.

31.XII. Курінна Кмда. остає в Ясниськах. 1. сотня відходить до Домажира, 2. с. до Жорнись. — Прибуває кмдант ґрупи сотн. Василь Секунда.

2.I. 1919 Кур. Кмда. відходить дальше до Жорнись, 1. сот. рівнож вперед до с. Ямельна, 2. сот. до с. Страдча.

У нас успокоюється. Фронт переноситься до Кожич — (6 км. від Яснись) і Брюхович (6 км від Яснись).

6.I. Рано була велика битва в Кожичах. Польські війська заняли Кожичі, Домажир, доходячи до с. Жорнись. Наша батерія відступає з с. Зелів до Яснись.

В ночі при помочі 1. Подільського Куріння (тернопільського) відзискано втрачені села.

8.I. прибула нова батерія арт. під пров. пор. Вишиваного.

9.I. довідуємося, що польські війська заняли Жовкву, значить відтяли наших. Подільський Курінь (пор. Леня) відійшов з Яснись в сторону Завадова-Зашкова „перебиватися„ Дійсно в ночі чули ми в тій стороні стріли, а опісля довідалися, що курінь найшов на переходячу армію Ромера, яка через Раву-Жовкву перейшла у Львів. Що сталося з Подільським Курінем, не знаю, але вістки про нього не було вже. — Ясниська лишилися без оборони.

10.I. Ясниська заняли Поляки. Залога Рісни польської під пров. сот. Sikorsk-ого і Wiktora. Не заставши нікого в Ясниськах, вечером відходять, не лишаючи ніякої залоги.

Від 10.I.—22.I. у нас немає ніякого війська. Селяни орґанізують наново міліцію, яка обороняється від польських наступів все успішно.

22.I. Через Ясниська до Кожич перейшла українська старшинська стежа ц. є 1. сотня куріня сотн. Секунди. Вечером вертає до Гряди.

У нас дальше нема ніяких частин. Переходять тільки стежі.

6.II. Рано прибуває 1. сотня 1. куріня ґрупи отам. Долуда. До полудня вже є у нас цілий 1. кур. під проводом пор. Мих. Климкевича (його адют. чет. Приймак). Отам. Долуд має кватиру у місц. пароха і з ним сотн. Секунда.

9.II. У неділю курінь враз із старшинами (Климкевич, Приймак, Стеткевич, Залітач, Коваль і ін.) бере участь в Богослуженню.

16.II. відходить з Яснись 1. кур. ім. Ґонти ґрупи Долуда в сторону Янова.

17.II. Кожичі і Домажир займають польські війська. По пол. наші відбивають і вечером знову цофаються до Зелева.

19.II. До Яснись прибуває новий курінь сотника Секунди 5. і 6. сотня остають в Ясниськах. (Сотенні наддніпрянці: пор. Яроцький і чет Славінський).

(Далі буде).

Матеріяли і Документи*)

(Звідомлення за місяць березень 1917 р. У.С.С *Івана Вербяного*, учителя в Бискупичах шляхоцьких на Волині).

За місяць март перероблено усі друковані букви (так, малі як і великі). З дітьми другого ступеня перечитано „Що треба знати кожному Українцеві“ більшу половину. При всякій нагоді мойого побуту на селах вів я з людьми освідомляючі розмови, головно з приводу революції. Однак людям дуже тяжко в це повірити. Через бискупицьку жандармерію передав я до ц. і к. Окружної Команди метрики села Мишів, а тепер передаю метрики села Деревий. Для млина Бискупичі Шляхотські, що належить до Районової Команди — Суходоли — зладив я виказ змеленого збіжа й грошей за половину місяця марта. За місяць март написав я людям поверх 50 просьб (про виплачення грошей за зареквіроване збіже й худобу, про виплачення запомог для жінок салдатів, або їх матерей, про позволення зарізати телята й т. д).

*) На запросини Хв. Редакції „Червоної Калини“ з дати Львів, 9 вересня, 1929 р., щоби взяти участь у журналі видавництва „Літопис Червоної Калини“ зачав я переглядати свої папери з часів війни. Між іншими знайшов я залучений тут маленький документ, котрий кидає багато світла на хосенну працю наших стрільців на Волині, приділених там в характері учителів. Опріч своїх учительських обовязків виконували вони там ще інші, дуже корисні для народу праці, як свідчить цей звіт післаний до стрілецької команди.

у Львові, в вересні, 1929 р. *Др. Осип Назарук.*

Рецензії і замітки

E. M. REMARQUE: IM WESTEN NICHTS NEUES.

Trepyllen-Verlag Berlin 1929.

В німецькій повоєнній літературі два твори звернули на себе увагу цілої Европи: це Келлєрмана „Durchbruch" (9. November) і Ремарка „Im Westen nichts Neues".

І так, як Келлєрмана „Durchbruch" („Пролом") вартісний незвичайними літературно мистецькими прикметами, психольоґічною аналізою воєнних типів і взагалі майстерністю, так твір Ремарка звертає на себе увагу тим, чого бракує „Проломові" Келлєрмана, цебто безпосередністю, крайною вірністю і натуралістичними засобами, а головно здібністю до обсервації і фотоґрафуванням грізних явищ війни.

І як не дивно: обидва твори пацифістичні і антимілітарні та антипатріотичні.

Читаючи твір Ремарка, не хочеться вірити, що німецька армія була так мало мілітаристична духом, так мало одушевлена ідеєю вітчини.

Обидва згадані твори — плід з психіки побореної Німеччини, твір людей, які не знали ясної сторінки війни: перемоги, тріюмфу своєї армії.

„Im Westen nichts Neues" це не повість; це белєтристично написані спомини молодого хлопця, що маючи 18 літ пішов із 20 товаришами ґімназистами на французький фронт.

Всі страхіття західного фронту, все життя німецького вояка найшли в творі Ремарка свій вірний, хоч чорною, одною лиш барвою, мальований образ.

Автор неначе поставив собі за ціль показати в творі, що війна і герої виглядають на полі бою зовсім не так романтично, як це здається всім гурра патріотам за фронтом, або як це малюють романтичні поети і ґазетярі, що писали статі про неустрашимість німецького вояка.

Герої твору Ремарка це зовсім не героїчні постаті; це люде, що бажають перш за все жити, позбутись війни, вернути до мами і кермуються не патріотизмом, а звірячим інстиктом — зберегти себе.

В автора просто нема змислу патріотизму, а війна для нього абсурдна різня, братовбивство. Ремарк, ще не додумався до того, що війна це конечне біольоґічне явище, необхідний обяв боротьби за істнування, яка є основою життя і тому Ремарк дивиться на війну очима наївного вояка, мовляв війна це химера ґенералів і гусарів.

І читач, що був на полі бою, брав участь у війні, ніколи не погодиться з тим, що всі вояки були такі, якими їх малює Ремарк.

Ми-ж знаємо, що на війні бували і типи вояків, що свідомо і гордо готові були покласти життя за вітчину, такі типи були і в німецькій армії, але Ремарк не бачив їх, бо змалював свої особисті лише переживання. А сам Ремарк особа далеко не героїчна, світогляд його не траґічний і не мужеський, не настільки сильний, щоби приняти життя зі всіми його тінями, злом і не зламатись. Твір Ремарка — дитина зламаної, добродушної, але кволої людини.

Але як документ часу, як воєння література „Im Westen Nichts Neues" читається з надзвичайним інтересом, цеї книжки не можна відложити, не дочитавши до кінця.

Легкий гуморчстичний тон забарвлює ясніше чорні картини війни, а велика правдомовність автора часто просто чарує читача.

„Im Westen nichts Neues" цікавий твір для зрілих людей з оформленим світоглядом, але для молоді він аж надто небезпечний, бо виховує не героїв, а слабодухів.

І так як Бернарда Келлєрмана „Пролом" має вже відгомін в нашій літературі бо поема Стефана Масляка „Пролом" безумовно не оріґінальна, але писана під впливом „Пролому" Келлєрмана, так і твір Ремарка буде впливати і на нашу літературу. Чи цей вплив буде корисний для нації, яка потребує культу героїв і вітчини — можна сумніватись. *Др. Ол. Бабій.*

ЕВГЕН ЯВОРОВСЬКИЙ: ДЕНІКІНІЯДА УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ.

Популярний нарис. Яворів 1929. Накладом видавничої кооперативи „Гарт" в Яворові. Ст. 32. 16.

Вже сам автор назвав свою книжечку популярним нарисом, а прочитавши його, мусимо ствердити, що нарис справді аж надто популярний.

Нарис Яворівського не дає ні історичних матеріялів, ні не обхоплює даної історичної доби. На перших сторінках старається автор схопити загальне положення цілої У. Г. А. перед переходом до Денікіна, однак пізніше не опертий на ніяких історичних матеріялах звужується до особистих помічень і рефлєксій без ширшого горизонту.

Нарис написаний досить хаотично і недбало. При кінці уміщено додаток, в якому подано протокол перемиря між У.Г.А. і Армією Денікіна з дня 15. XI. 1919 р., уривок протоколу з процесу ґен. Тарнавського та стан хорих III. корпусу У. Г. А. в дні 22. XII. 1919 р. В. С.



СПИС ЖЕРЕЛ ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ 1914 – 1921 р.

Зладив *А. К.*

Зростаюче в останніх часах зацікавлення історією української визвольної боротьби є незвичайно радісним обявом, радіснішим тим більше, що до недавна українська суспільність до збройних змагань за свою державу в 1917—1921 рр. відносилась байдуже або майже байдуже.

Для цих, що цікавляться блище історією визвольної війни важне передовсім познайомитись з жерелами і публікаціями, що відносяться до цього часу. Дати змогу познайомитись з заголовками принайменш дотепер опублікованого матеріялу це і завдання отцього бібліоґрафічного реєстру.

„Спис жерел до історії української визвольної війни 1917—1921 рр.", являється наче другою частиною „Української мемуаристики 1914—1924" виданої в 1925 р. бл. п. І. Калиновичем. Та подібно як „українська мемуаристика" не обнімала дійсно всіх публікацій, що відносяться до 1914—1924 так само і „Спис жерел..." не претендує на повність. В йому дуже мало узгляднено публікації, що появилися на Радянській Україні (що зрозуміле при слабих звязках закордонного книжкового ринку з Радянською Україною) та все таки він дасть до певної міри змогу дослідникам і тим, що взагалі цікавляться історією української визвольної війни зорієнтуватися в відносному матеріялі.

Певна річ, що небаром буде необхідним точне опрацювання такого бібліоґрафічного реєстру, який обнімавби все, що тільки стоїть в звязку з нашою визвольною війною, але цю працю треба оставити специялістам бібліоґрафам. Їх обовязком є взятися до цього діла і улекшити працю тим всім, що хотілиб занятися вивченням історії української війни 1917 до 1921 р.

Хоча отця праця укладом майже не ріжниться від згаданої праці Калиновича і є якби її продовженням, то я рішився дати їй заголовок не „Українська мемуаристика" а „Спис джерел до історії української визвольної війни" бо на ділі вона обнімає не тільки спогади, але й праці та статті не мемуарного характеру. В деяких місцях, особливо там, де заголовок нічого не говорить і трудно зрозуміти, до чого дана стаття чи праця відноситься, дав я короткі обяснення. Тут також справлено ті похибки, неточности і доповнено пропуски, які мені вдалося завважити в „Українській мемуаристиці". Статті анонімні поміщені в поазбучному порядку на кінці. А. К.

Агоронянц, Астрик: Листи з України. „Український Прапор". Відень, 1920, Ч. 28—30.

Листи обнімають три розділи а саме: а) Боротьба за Київ б) Перші дні денікінської влади в Київі і в) Українське життя в час влади Денікіна.

Артимович, Аґенор: Переворот на Буковині. „Український Прапор". Відень. 1919, Ч. 23/25.

Баран, Степан, д-р: З перед 10-ти літ. Низка споминів з листопадових днів 1918 р. у Львові: „Діло", Львів, 1928, Ч. 245.

Баран, Степан, д р: Ще про 1918 рік у Львові. Як це було з дирекцією поліції у Львові 1. листопада 1918. р.? „Діло", Львів, 1929, Ч. 192.

Безручко, Марко, ґенерал: Ґрупа С. С. в боях на підступах до Камянця Подільського. Бій під Смотричем 22 липня 1919 року. Календар „Червоної Калини" на 1927 р. Львів, 1926, стор. 114—124.

Б-ко, О.: Двайцять дві влади (Спогади орґанізатора селянських повстанських відділів і провідника бесарабського повстання т. Чабана). „Вісти". Харків, 1927, Ч. 234.

Бейолиб, А. Визвольні змагання Закарпатських Українців в 1918—1919 роках. „Український Прапор", Берлін, 1928, Ч. 17/19.

Безкоровайний, М.: Раницьке село 1. падолиста 1918 р. „Свобода", Ню. Джерзі. (З. 2. II. Ам.), 1928, Ч. 255.

Вер – а, І. сот.: Під Царгородом. (22 — 23 червня 1920 р.) Календар „Черв. Калини" на 1929 р., Львів, 1928, стор. 149—150.

Бірчак, Володимир, д р: Дрогобицький бунт. „Діло", Львів, 1929, Ч. 187—191.

Бобрів, Василь: До зустрічів та портретів. „Свобода". Джерзи Сити (З. Д. Америки), 1927, Ч. 229.

Відноситься до повстання от. Зеленого проти Директорії і походу С.С. на Трипілля в січні 1919 р.

Бобрів, Василь: Зустрічі та портрети. — Отаман Зелений. „Свобода" Джерзи Сити (З. Д. Америки), 1927, Ч. 172.

Богун, М.: Фраґменти зі споминів про „Народню Оборону херсонської ґубернії". На передодні кінця Денікінщини на Херсонщині. „Український Скиталець". Відень, 1923, Ч. 24, стор. 32—37.

Будак: Боротьба з Німцями та гетьманцями. Істимівський район на Зиновївщині (Спогади командіра першого херсонського червоноґвардійського, партизанського, армії Муравйова, загону — т. Цимбалюка), „Вісти", Харків, 1927, Ч. 256. (Далі буде).

Будз, Петро: Гуцули в боях під Городком у марті 1919 р. (З дневника участника) „Український Скиталець" Відень, 1923, Ч. 24, стор. 32—37.

В.: Падолистовий переворот в Золочеві. „Український Скиталець". Ліберець, 1920, Ч. 1, стор. 24—28.

В. Дмитро: Осінь 1918 року на Україні (Вирваний листок із воєнних споминів). Календар „Червоної Калини" на 1926 р. Львів, 1925, стор. 62—82.

(Далі буде).

Ті, що відійшли

Дня 15/III 1925 помер в Дрогобичі У.С.С. інвалід ОСИП КІЗЛО в 25. весні життя. Враз з покійним відійшов в могилу один з кращих стрільців. Син середно заможних передміщан покинув в слушний час дім родинний і школу вступаючи в ряди Усусусів, з котрими ділив щиро вояцьку долю і недолю. По коротких днях слави опинився в незабутнім чотирокутнику смерти, де перебував тиф серед лютої зими, в діравій стодолі, обдертий через ворога з послідного плаття, котрим прикривався. Видужавши з втратою пальців у ніг, перебирається з частинами ґен. Кравса на Чехословаччину. Відси повертає вкінці під рідню стріху — зломаний на душі і тілі. Тут мимо старань неньки вянув на очах — аж вкінці замкнув стомлені повіки. Людина з чистим як сльоза характером, добрий товариш, ідейний У.С.С.



Осип Кізло † 15.III. 1925.

Припадаюче на Нього майно розділив покійний на Рідну Школу, на Просвіту, на Українських Інвалідів, на будову української ґімназії в Дрогобичі і на Товариство У.П.Т. в Дрогобичі.

Мимо непривітної погоди проводила домовину юнака численна громада при участи трьох священників і ґімназіяльного хору. Не бракло і вінців, з поміж котрих терневий нагадував, яким тернистим шляхом промайнули молоді літа Покійника.

Дня 28. липня 1925 помер у чсл. військовому лічничому заведенню для грудних недуг у Штернберґу на Мораві поручник У. Г. А. **ПАВЛО БАРАНЕЦЬКИЙ.**

Покійний був родом з Дзвиняча заліщицького повіту. Уродився 1894 р. В австрійському війську був старшиною на італійському і французькому фронтах.

Після розпаду Австрії вернув Покійник у Рідний Край та негайно вступив у ряди Народньої Армії. Короткий час був командантом залізничого двірця у Заліщиках, а опісля командантом скорострільної сотні при Окружній Військовій Команді в Чорткові. Однак Він, що протягом 20 місяців наставляв грудь за чужу державу, не міг удержатися у запіллі в хвилі, коли на боєвищі лилася кров за самостійність Його воскресшої Батьківщини. Вже 1. січня 1919 бачимо поручника Баранецького в бою під Козельниками командантом скорострільної сотні при Х. янівській бриґаді. В рядах цеї бриґади брав Він участь у всіх боях коло Львова. — Янів, Лозина, Камінобрід, Біла Гора, Добростани, Куликів, Дорогошів, отсе свідки Його подвигів у визвольній боротьбі.

— В бою під Тернополем попав Покійник у полон і пережив усі переходи Бриґідок, Пикуличів, Перемишля, Берестя Литовського і Стшалкова. Перенесений до Ланцута, вспів утечи до Чехословацької Республики, де Його приділено до Української Бриґади в Німецькім Ябліннім.

Та не довго судилось Йому побувати поміж своїми улюбленими товаришами зброї. Важкі невзгодини з часів української визвольної війни, а передусім жахливі злидні 7-місячного полону підкопали до основ Його молодече здоровля. Небавом після утечі з полону появилася у Нього чахотка легенів. Три роки боровся кріпкий орґанізм із злющою недугою, аж вкінці уляг їй.



Павло Баранецький † 28.VII.1925.

Похорон Покійника відбувся дня 30/7. 1925 на кладовищі у Штернберґу при участи всіх товаришів недолі, приміщених у тій-же лічниці та чсл. військової орхестри з Оломунця.

Про хрустально-чистий характер цього тихого героя, про Його піднеслого духа, горячу любов до Батьківщини та непохитну віру в Її кращу будучність свідчить усе Його життя, як не менше Його пращальне письмо до товаришів зброї, писане коротко перед смертю. Воно звучить ось так:

„Братам-Товаришам Української Галицької Армії, деб вони не були.

Товариші! Незадовго мене межи Вами вже не буде. Я знемігся в боротьбі за ті самі ідеї, кличі, що й Ви боролися і тепер я змушений розлучитися, попращатися з Вами. Жаль мені покидати Вас, бо з Вами ділив я довго долю і недолю, бо Ви для мене стали дорогі, а ще більше жаль мені, що не можу дальше разом з Вами боротися за волю. Що-ж, мені так судилося і не мені на прю з Тобою стати. Але вірте мені, що я чуюся щасливим, бо умираю в боротьбі за річ Святу. Так, я щасливий, бо девіза мойого життя: праця, праця над удосконаленням самого себе, щоб стати добрим членом суспільности, своєї нації а потому цілого людства, — бодай в маленькій части сповнилася. І так покидаючи Вас, бажаю Вам ліпшої долі в будучности, бажаю, щоби Ваші і мої мрії скоро сповнилися, а вкінці кличу до Вас:

Борітеся, поборете!
Вам Бог помагає. —

Павло Баранецький, в. р. поручник УГА“.

З діяльности УКТОНІ.

(Українське Товариство Опіки над Інвалідами).

Українське громадянство вповні відчуває потребу забезпечення наших інвалідів, знаючи, що лепта вдячности для жертв визвольної війни являється святим обовязком кожного свідомого громадянина. Та всеж таки жертвенність на інвалідів, яка, що правда, в порівнанню з датками на інші ціли помітно зростає, далеко не вирівнує запотребування товариства що опікується долею інвалідів і цей зріст датків не стоїть у рівному відношенню до зросту тих всіх видатків, що їх має в своїому буджеті УКТОНІ.

Вимоги зростають, зростають і ренти, хоча богато є ще таких інвалідів, яким требаби дати хоч мінімальну піддержку та годі це зробити, бо товариство не має на стільки гроша. Постійну допомогу рентами дістають тільки найбільш нездатні до праці, на решту не вистарчає. І дійсно оправдані нарікання українських інвалідів, що вони не мають належного забезпечення, а навіть оправдані і нарікання тих інвалідів, що побирають які такі ренти, бо ренти ці далеко не дорівнюють рентам, що їх виплачує держава. Для приміру: т. зв. 50 процентовий інвалід (значить на половину нездатний до праці побирає ледви 15 зол. ренти, коли така державна рента виносить 75 зол. Наш інвалід бере цілих пять разів менше. А що має робити цей, що нічого не дістає. По переведенню останньої реєстрації українських інвалідів виявилося що треба ще богато коштів, щоби бодай вчасти заспокоїти потреби інвалідів. УКТОНІ веде свою працю солідно і докладає чимало зусиль, а його заклики до громадянства та інтензивна рекляма можуть бути дійсно приміром для інших. Але це замало. Грошей треба богато.

Товариство, що опікується інвалідами не може обділити всіх датками. Постійні ренти вимагають постійного напливу гроша, а його немає. Річ ясна, що при малих фондах та ще при рівночасній забороні адміністраційною владою переведення бодай одної більшої збірки в краю Українське Товариство Опіки над Інвалідами змушене числитись з кожним сотиком, а були вже навіть такі скрутні часи, що треба було нарушити призбираний американський капітал.

З днем 1 червня 1929 р. Головна Рада Товариства підвищила місячну пенсію 80—100%-овим інвалідам.

На 866 зареєстрованих інвалідів одержують від 1. червня ц. р.

8 інв.	100%-их	по 60	зол.	або дол.	6·95—	480·00	зол.
23 „	90% их	„ 50	„	„ „	5.62—	1150·00	„
25 „	80%-их	„ 40	„	„ „	4·44—	1000·00	„
32 „	70%-их	„ 25	„	„ „	2·80—	800 00	„
90 „	60%-их	„ 20	„	„ „	2·24—	1800·00	„
99 „	50%-их	„ 15	„	„ „	1·68—	1485·00	„
120 „	35-40%	„ 10	„	„ „	1·12—	1200·00	„

397 інв. одержують місячно сталої пенсії 7.915·00 зол. або дол. 890·00.

Крім цього має Товариство й інші конечні видатки як:

прелімінар підмог інвалідам 15—35%-им	дол.	100 00
удержання Дому Українських Інвалідів	„	200·00
удержання Захисту інвал.-сухітників . .	„	65·00
на протези (нові й репарації	„	88·00
ліки, операції і кошти переїзду інвалідів	„	28·00
чинші за Дім Інвалідів та канцелярію .	„	37·00
адміністрацію	„	38·00
ріжні видатки	„	34·00

Сума місячна видатків Товариства виносить дол. 1480·00

Це велика квота, велике запотребування і наше громадянство повинно не забувати все і всюди прикожній нагоді про збірки і датки для тих що принесли велику жертву для Батьківщини.

ЛІТОПИС ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ

ілюстрований журнал історії та побуту

1. річник / Число 1. / Жовтень 1929.

*

ЗМІСТ

Стор

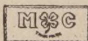
Прогуділа хуртовина — Вірш Б. Л. . . . 2
Від Редакції 2
Українська артилерія у Львові 1-21. XI. 1918. Спомин І Фенців 6
„Сікачам" — Василь Бень б. підплк. . . 6
Історія одного стрілу — Юліян Вишенський 8
Ольбія - Богдан Л. 10
Як я став воєнним поетом — Лулу . . . 12
Де наші памятники минулого 13

Стор.

Ціли німецької військової політики на Україні 1918 р. — А. Крезуб 17
Знак часу — Роман Сушко б. полк. . . 19
З хроніки міст і сіл 20
Матеріяли і документи 20
Рецензії і замітки 21
Бібліографія 22
Ті що відійшли 23
Про діяльність УКТОНІ. 24

Редагують: *Лев Лепкий* і *В. Софронів-Левицький* Відповідальний редактор: *Теодор Мартинець*

Друкарня ОО. Василіян у Жовкві


МСС